

↑
فطاني PATANI MERDEKA
AGAMA
BANGSA
TANAH AIR
DARULSALAM

ถอดความคิด
ขบวนการเอกราช
ปาตานี

โดย รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช
และกองบรรณาธิการโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้

Dar-ul-Harb

Dar-ul-Islam

ถอดความคิด ขบวนการเอกราชปาตานี
โดย รุ่งรวี เฉลิมศรีวิญญูโรธ
และกองบรรณาธิการโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้
ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้

พิมพ์ครั้งที่ 2 : โครงการจัดพิมพ์ deepbooks, เมษายน 2556
ราคา 115 บาท

คณะที่ปรึกษา

มุฮัมมัดอายุบ ปาทาน
ศรีสมภาพ จิตรภิรมย์ศรี
บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ

บรรณาธิการ

รอมฎอน ปันจอร์

กองบรรณาธิการ

มุฮัมมัด ดือราแม, สะรอนี ดือระ
ฟาริดา ขจัดมาร, อารีดำ สาเมาะ
ฮัสซัน โตะดง, นูรยา เก็บบุญเกิด

พิสูจน์อักษร

ตติกานต์ เดชขพงศ์

บรรณาธิการศิลปกรรม

ปิยศักดิ์ อุทร์พย์

รูปเล่มและแบบปก

DSDC

จัดพิมพ์โดย

โครงการจัดพิมพ์ดีพบุ๊กส์ (deepbooks) ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จังหวัดปัตตานี
เว็บไซต์ <http://deepsouthwatch.org> โทรศัพท์ 073-312-302

พิมพ์ที่

หจก. ภาพพิมพ์ โทรศัพท์ 02-433-0026-7

จัดจำหน่ายโดย

สายส่งศึกษา บ.เคล็ดไทย จำกัด โทรศัพท์ 02-225-9536-40

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช.

ถอดความคิด ขบวนการเอกราชปัตตานี-- พิมพ์ครั้งที่ 2-- ปัตตานี :
โครงการจัดพิมพ์ดีพบุ๊กส์ (deepbooks) ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้,
2556.

112 หน้า .

1. ความขัดแย้งทางการเมือง--ไทย (ภาคใต้). 2. ไทย (ภาคใต้)--การเมือง
และการปกครอง. 3. ไทย (ภาคใต้)--ปัญหาและข้อพิพาท. 4. มุสลิม--ไทย
(ภาคใต้). 5. ปัตตานี--การเมืองและการปกครอง. I. ชื่อเรื่อง.

303.69

ISBN 978-616-91677-0-9

จัดพิมพ์ภายใต้โครงการการทำข่าวสืบสวนสอบสวนเรื่อง “อ่านความคิดของขบวนการต่อต้านรัฐในชายแดนใต้” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของประเทศไทย หรือ STEP Project และสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สำหรับสถาบันการศึกษา หน่วยงาน หรือองค์กร ที่ต้องการสั่งซื้อหนังสือจำนวนมาก
ในราคาพิเศษ โปรดติดต่อ 086-529-4334 หรืออีเมล deepbooks.dsw@gmail.com

คำนำ

โครงการจัดพิมพ์ดีพบุ๊กส์

ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้

ลักษณะอันโดดเด่นประการหนึ่งของความขัดแย้งที่มีการใช้ความรุนแรงในชายแดนใต้ในรอบเกือบหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมาคือการที่สังคมไทยไม่มีใครจะรู้จักตัวตนของขบวนการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยปาตานีอย่างที่เป็นอยู่จริง เราแทบจะมีความรู้้น้อยมากเกี่ยวกับ ‘ตัวแสดง’ ในความขัดแย้งดังกล่าววิธีที่เราจะรู้จักพวกเขาโดยส่วนใหญ่เป็นเพียงข้อความที่สื่อสารผ่านปฏิบัติการใช้ความรุนแรงหลากหลายรูปแบบหรือไม่ก็เป็นข้อมูลจากฐานข่าวเก่าๆ ของทางการที่เผยแพร่ในสื่อมวลชนอยู่เป็นระยะ ว่ากันจริงๆ แล้ว ทางการเองก็มีวิธีที่จะระบุตัวตนของ ‘ศัตรู’ ตนเองอย่างหลากหลาย ระยะหลังๆ เรามักได้ยินการให้ความหมายไปในทำนองว่าเป็นผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากรัฐ ก่อนหน้านั้น เราเคยชินกับ ‘ผู้ก่อความไม่สงบ’ หรือ ‘ผู้ใช้ความรุนแรง’ ในบางครั้งทางการก็พยายามจะหลีกเลี่ยงไม่ใช้คำว่า ‘ผู้ก่อการร้าย’ อย่างตั้งใจเพื่อหลบหลีกให้ความขัดแย้งที่ควรอยู่ ‘ภายในประเทศ’ ไปเชื่อมโยงกับขบวนการเคลื่อนไหวในระดับสากล

การปรากฏตัวของตัวแทนขบวนการปีอาร์เอ็นในการลงนามในเอกสารที่จะทำให้มีการริเริ่มพูดคุยเพื่อสันติภาพเมื่อปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2556 จึงประหนึ่งเป็นการเผยตัวให้เห็นในทางการเมืองอย่างเป็นทางการของขบวนการเคลื่อนไหวที่มุ่งหมายจะปลดปล่อยปาตานี แม้ว่าก่อนหน้านี้เราอาจจะเห็นพวกเขาอยู่บ้างผ่านปฏิบัติการทางการเมืองที่หลายครั้งก็เผยให้เห็นตัวตนของนักรบเหล่านี้

ทว่าจริงๆ แล้ว เราก็คงรู้จัก ‘พวกเขา’ อยู่น้อยมาก

รายงานพิเศษ ‘ถอดความคิดขบวนการเอกราชปาตานี’ ที่ปรับเปลี่ยนมาเป็นหนังสือเล่มที่อ่านกำลังอ่านอยู่ในขณะนี้ จัดทำขึ้นโดย รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช และเพื่อนนักข่าวในกองบรรณาธิการโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ (DSJ) เป็นความพยายามจะต่อเติมความเข้าใจต่อความคิดและแรงขับเคลื่อนที่นำไปให้พวกเขาจำเป็นต้องใช้กำลังอาวุธเข้าต่อสู้กับรัฐไทย เหตุผลที่พวกเขาใช้รองรับวิถีที่พวกเขาใช้ความรุนแรงหรือแม้แต่ภาพอนาคตที่พวกเขาวาดหวัง ในตอนท้าย เธอและเพื่อนยังได้มีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจต่อทุกฝ่ายในความขัดแย้งอีกด้วย

การเข้าใจความคิดและแรงขับเคลื่อนของ ‘ตัวแสดง’ ดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานต่อการวิเคราะห์ความขัดแย้งเนื่องจากการเข้าใจเรื่องราวเหล่านี้จะทำให้เราพอจะมองภาพของความขัดแย้งที่ดำรงอยู่อย่างยืดเยื้อเรื้อรังนี้ได้ อย่าง

แจ่มชัดขึ้น ความเข้าใจต่อสภาพปัญหาที่เป็นจริงจะสามารถ
จัดวางความสำคัญกับทางออกจากความขัดแย้งได้อย่างที่
ควรจะเป็น ซึ่งจะมีส่วนหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพที่
กำลังดำเนินอยู่ในขณะนี้ให้มั่นคงและยั่งยืนได้

รอมฎอน ปันจอร์
บรรณาธิการ
1 เมษายน 2556

สารบัญ

สารบัญ	7
คำนิยม	8
เกริ่นนำ	22
1 สายธารแห่งประวัติศาสตร์	24
2 กระบวนการเข้าสู่การต่อสู้เพื่อ Merdeka	38
3 โครงสร้างขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชปาตานี	50
4 สนทนากับหัวหน้ากอมปีและมีอะระเบิด	58
5 แผ่นดินปาตานีเป็นดาร์ลุฮ์บี...หรือไม่ ?	72
6 ภาคประชาสังคมกับขบวนการเอกราชปาตานี: จุดร่วมและจุดต่าง	86
7 ปัจฉิมบท: สันติภาพที่ปลายอุโมงค์จะเกิดขึ้นได้อย่างไร ?	96
เบื้องหลังการถ่ายทำ: รายงานพิเศษ	104

คำนิยม
บริบทของการถอดความคิด
ขบวนการเอกราชปาตานีเพื่อสันติภาพ
ศรีสมภพ จิตรวิกรมย์ศรี

“ถอดความคิดขบวนการเอกราชปาตานี” เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดเรื่องกระบวนการสันติภาพที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้โดยรัฐบาลไทยและขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชซึ่งเรียกตนเองว่า BRN โจทย์ที่สำคัญก็คือ เรา รู้จักขบวนการนี้ อย่างไร? หรือถ้าจะกล่าวให้ชัดไปอีกก็คือคนไทยเรารู้จักขบวนการแยกดินแดนที่เรียกตนเองว่า BRN อย่างไร? เรื่องนี้เป็นคำถามที่ท้าทายสังคมไทยปัจจุบันมาก โดยเฉพาะต่อนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้สังเกตการณ์ที่คลุกคลีกับปัญหาภาคใต้ การหาคำตอบเช่นนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ และข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากพอสมควร นี่เป็นสาเหตุที่ทำให้เราต้องพูดถึงพื้นฐานของการศึกษา การวิจัย และองค์ความรู้เรื่องขบวนการแยกดินแดนที่เรียกว่า BRN ในสถานการณ์ปัจจุบัน องค์ความรู้เหล่านี้จะเป็นบริบทของความเข้าใจที่มีต่อการถอดรหัส “ถอดความคิดขบวนการเอกราชปาตานี” ในหนังสือเล่มนี้

เป็นที่ทราบกันดีว่าขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปาตานี มีชื่อย่อว่า BRN ซึ่งมาจากภาษามลายูว่า Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani หรือ Patani

Melayu National Revolutionary Front ก่อตั้งเมื่อ 13 มีนาคม พ.ศ.2503 โดยครูสอนศาสนาหรืออุstadh ที่ชื่อว่า अबดุลการิม ฮัสซัน หลังจากนั้นเรื่องราวของ BRN ก็ถูกกล่าวถึงต่าง ๆ นานา ในเอกสารข้อมูลที่มีมักจะเป็นรายงานของทางราชการ ซึ่งระบุว่าขบวนการดังกล่าวแตกออกเป็นสามกลุ่มในปี พ.ศ.2520 เพราะความแตกแยกในหมู่แกนนำ BRN จนกระทั่งมีการตั้ง BRN Coordinate ต่อมาในปี พ.ศ. 2526 มีการประชุมสมัชชาเลือกผู้นำใหม่ คือ เปาะนุซา ยาซิล และตั้งชื่อขบวนการใหม่ว่า BRN Congress ส่วนอุstadh अबดุลการิม ฮัสซัน ผู้นำเดิมหมดอำนาจลง จึงรวบรวมกำลังไปตั้งองค์กรใหม่เรียกว่า BRN Ulama นี่เป็นเรื่องราวสั้น ๆ ที่มักมีการกล่าวถึงขบวนการ BRN อย่างเลื่อนลอยก่อนหน้านี้

แต่หลังจากการขยายตัวของความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม พ.ศ.2547 โดยเฉพาะการโจมตีเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารที่มัสยิดกรือเซะ และที่อื่นๆ รวมแล้วประมาณ 12 จุด ทำให้กลุ่มผู้ก่อเหตุเสียชีวิตถึง 107 คน และมีเจ้าหน้าที่เสียชีวิต 5 คน รวมทั้งคนบาดเจ็บอีกประมาณ 20 กว่าคน คำถามที่ทำให้ผู้คนสงสัยกันมากก็คือว่าใครเป็นผู้บงการการก่อเหตุดังกล่าวและเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เหตุการณ์ต่อมายิ่งทำให้สังคมไทยเกิดอาการช็อกอย่างรุนแรงก็คือกรณีตากใบ อันเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ.2547 ในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ทำให้มีผู้เสียชีวิต

ชีวิต 85 คน คำถามต่อตัวผู้ก่อเหตุและองค์กรที่อยู่เบื้องหลัง ยิ่งทำให้ทำความเข้าใจของสังคมไทยมากยิ่งขึ้น

ในรายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์ (กอส.) ที่ตั้งขึ้นมาในปี พ.ศ.2548 นั้น กอส. ได้วิเคราะห์ความรุนแรงในแบบวินิจัยโรคโดยใช้แนวคิด “ชั้นความรุนแรง” เพื่อวิเคราะห์ แยกแยะปัจจัยของความรุนแรงทั้งในระดับบุคคล ระดับโครงสร้าง และระดับวัฒนธรรม โดยที่ กอส. เน้นวิเคราะห์ปัจจัยชั้นโครงสร้างและชั้นวัฒนธรรมเป็นสำคัญและทำการพยากรณ์โรค ตลอดจนเสนอมาตรการแก้ไข โดยแบ่งตามระดับชั้นความรุนแรง มีทางออกทั้งการเสนอสันติวิธี ในระดับบุคคล สันติวิธีระดับโครงสร้าง และสันติวิธีระดับวัฒนธรรม

แต่ในแง่การวิเคราะห์ ปัจจัย ‘ตัวการ’ ของความรุนแรง กอส.วิเคราะห์ว่า ปัจจัยระดับโครงสร้างเป็น ‘ที่มา’ ของความรุนแรงในสามจังหวัดภาคใต้ โดยเสนอว่ามีอยู่ด้วยกัน 5 ประการ ได้แก่ (1) การบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด (2) เศรษฐกิจท้องถิ่น (3) การศึกษา (4) ประชากร และ (5) ภูมิศาสตร์ชายแดน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในรายงานดังกล่าวไม่ได้ให้ความสำคัญต่อตัวการของความรุนแรงที่เป็นผู้แสดงบทบาทหลัก (agents) ของความรุนแรงเท่าที่ควร ในรายงานดังกล่าวมีการวิจัยที่วิเคราะห์โครงสร้างและระบบของการก่อความรุนแรงในพื้นที่ต่างๆ ว่ามี ‘ขบวนการ’ ที่มีอุดมการณ์อย่างชัดเจน

รวมทั้งมีข้อมูลเชิงประจักษ์ยืนยันการก่อเหตุโดยขบวนการที่มีอุดมการณ์มีอยู่ถึงประมาณร้อยละ 80 ของเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ความขัดแย้งนี้จึงมิใช่อาชญากรรมยาเสพติด หรือเรื่องขัดแย้งส่วนตัว หรือแม้แต่ไม่ใช้การสร้างสถานการณ์ของเจ้าหน้าที่เพื่อเอางบประมาณอย่างที่มีการพูดกันอย่างกว้างขวางในขณะนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงประเด็นดังกล่าวโดยตรง มีเพียงแค่การอ้างถึงผลงานวิจัยนี้อยู่ในเชิงอรรถของรายงานสรุปเท่านั้น

รายงานปฏิบัติการและโครงสร้างของขบวนการ ‘แยกดินแดน’ จริง ๆ จึงปรากฏอยู่ในเอกสาร ‘ลับ’ ของฝ่ายข่าวทหาร ในรายงานการสืบสวนและการซักถามของตำรวจต่อผู้ต้องหาหรือผู้ที่มอบตัวต่อทางการเป็นส่วนใหญ่ และต่อมาก็ปรากฏในรายงานการวิเคราะห์และวิจัยส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ที่ทหารที่ทำงานด้านการข่าวหรือทำหน้าที่อยู่ในศูนย์สันติสุข ซึ่งเป็นฝ่ายงานการเมืองกองทัพ หรือที่รู้จักกันในชื่อเล่นว่า ‘บ้านกรงนก’ ซึ่งอยู่ในฐานปฏิบัติการของทหารกองทัพภาคที่ 4 เท่านั้น

นักวิชาการและนักวิเคราะห์ที่ศึกษาเรื่องขบวนการแยกดินแดน BRN และเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าว จึงกลายเป็นนักวิชาการและนักสังเกตการณ์แบบ ‘ชายขอบ’ ที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความพยายามระบุว่าขบวนการ BRN หรือ BRN-Coordinate เป็นตัวการสำคัญที่ก่อเหตุส่วนมากในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ก็ไม่ได้รับความสนใจ

มากนักจากสังคมกระแสหลัก เมื่อสถานการณ์ลุลกลามไปจนถึงความยืดเยื้อเรื้อรังและเปลี่ยนเป็นความรุนแรงแบบใหม่ที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้นทำให้คนตายมากถึงกว่า 5,000 คน ในปี พ.ศ.2555 เรื่องจึงเริ่มชี้ให้เห็นความซับซ้อนและความหนักหน่วงของปัญหาภาคใต้มากยิ่งขึ้น

รูปแบบความรุนแรงไม่ใช่สะเปะสะปะ ไม่ใช่ความรุนแรงลุ่มๆ แบบความขัดแย้งส่วนตัว เรื่องอาชญากรรม และการเมืองท้องถิ่น มันเป็นความรุนแรงที่มีโครงสร้างและมีแบบแผนอย่างค่อนข้างเป็นระบบ ใครคือผู้กระทำความรุนแรงกันแน่? แต่ในอีกด้านหนึ่งนโยบายภายในของฝ่ายความมั่นคงไทยก็ดูเหมือนจะชัดเจนมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ จะต้องไม่มีการระบุถึงชื่อองค์กรแยกดินแดนในที่สาธารณะไม่ว่า BRN หรือ PULO หรืออะไรก็ตาม ที่จะทำให้ยกระดับการต่อสู้ให้เป็นระดับสากล หรือเป็นประเด็นที่ทำให้ดึงดูดความสนใจขององค์กรระหว่างประเทศ มีเรื่องเล่าภายในว่า นายทหารในพื้นที่บางคนที่พยายามจะสรุปวิเคราะห์โครงสร้างเครือข่ายของ BRN ตามหลักฐานการศึกษาของตนให้ผู้บังคับบัญชาาระดับสูงสุดฟัง แต่กลับถูกตวาดในที่ประชุมว่า“อาเยาะห์ ... (X)... อะไรของมึงวะ?”

ช่วงเวลาดังกล่าว นำแปลกที่การวิจัยของนักวิชาการต่างประเทศกลับเป็นงานที่ช่วยเปิดเผยลักษณะที่มาอย่างเป็นระบบของขบวนการแยกดินแดนหรือขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดันแคน แมคคาร์โก

นักรัฐศาสตร์ชาวอังกฤษซึ่งมาใช้เวลาทำวิจัยภาคสนามอยู่
ทั้งปี ในช่วงปี พ.ศ.2549 - 2550 ตั้งข้อสังเกตจากการลงพื้นที่
ที่ศึกษาความรุนแรง ซึ่งเขาพบว่าขบวนการ BRN มีลักษณะ
ปฏิบัติการที่เรียกว่าเป็น 'โครงข่ายในระยะเปลี่ยนผ่าน' หรือ
Liminal Lattice เขาสรุปว่าความขัดแย้งในดินแดนปาตานี
คือรูปแบบหนึ่งของสงครามเครือข่ายที่มีแบบแผน อันไม่สม่า
เสมอ ไร้ความแน่นอน นักรบในขบวนการนี้เป็นเสมือน 'ตาข่าย
ที่ไร้แกนกลาง' ในคำอธิบายนั้นดันแคนได้อ้างถึงการวิเคราะห์
ของ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ซึ่งดันแคนเองขอขอบการวิเคราะห์
ในส่วนนี้มากถึงกับอยากจะเอาคำนี้มาตั้งชื่อหนังสือ แต่ภายหลัง
ได้เปลี่ยนไปเป็น Tearing Apart the Land: Islam and
Legitimacy in Southern Thailand ซึ่งในปัจจุบันได้รับการ
แปลเป็นภาษาไทยแล้วในชื่อ "ฉีกแผ่นดิน: อิสลามและปัญหา
ความชอบธรรมในภาคใต้ ประเทศไทย"

งานวิจัยที่กล่าวถึง BRN-Coordinate อย่างละเอียด
อีกชิ้นหนึ่งของนักวิชาการชาวเยอรมันชื่อ ซาซ่า ไฮลบาร์ท
ซึ่งเป็นงานวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ที่มีการเผยแพร่ในปี
พ.ศ.2554 การวิจัยดังกล่าวอาจจะถือได้ว่าเป็นการศึกษา
วิจัยทางวิชาการในเรื่องอุดมการณ์ โครงสร้างและการบ่มเพาะ
สมาชิกของ BRN-Coordinate อย่างเป็นระบบครั้งแรก โดย
อาศัยข้อมูลที่ปิดลับจากเอกสารของฝ่ายทหารและหน่วย
ข่าวกรองของทางการ และเพิ่มเติมด้วยการสัมภาษณ์ส่วน
ตัวกับคนที่เป็อดีตนักรบ RKK หรือสมาชิกของ BRN-Co-

ordinate งานวิจัยของเขามีลักษณะพิเศษที่ชี้เน้นให้เห็นการจัดตั้งที่มีโครงสร้างอำนาจในระดับสูงและมีสายการบังคับบัญชาชั้นต่าง ๆ ของขบวนการ BRN-Coordinate

จุดที่สำคัญคือ โครงสร้างองค์กรนำที่เรียกว่า DPP (Dewan Pimpinan Parti) ประกอบด้วยสภาผู้นำ 30 คน ในสภานี้ยังประกอบด้วย 7 ฝ่าย คือ ฝ่ายการทหาร ฝ่ายเศรษฐกิจ ฝ่ายโฆษณาชวนเชื่อ ฝ่ายต่างประเทศ ฝ่ายเยาวชน ฝ่ายศาสนา และฝ่ายบริหารการเมือง จุดที่น่าสนใจของข้อมูลก็คือ ภายใต้โครงสร้างนี้ไม่มีการเชื่อมตรงไปข้างล่าง ทั้งนี้เพื่อตัดตอนชั้นความลับจากระดับสภาองค์กรนำไปยังองค์กรระดับล่าง แต่มีการตัดแบ่งแยกองค์กรในระดับล่างอย่างชัดเจนของ ‘ปีกการเมือง’ และ ‘ปีกการทหาร’ ซึ่งเป็นตัวรองอีกชั้น นี่อาจจะเป็นตัวอธิบายที่มาของความลึกลับและลักษณะที่คล้าย ‘เครือข่ายที่ไม่มีแกนกลาง’ ขององค์กร BRN-Coordinate

นอกจากนี้ ในรายงานวิจัยดังกล่าว ประเด็นที่น่าสนใจก็คือจำนวนของคนในขบวนการ ในปี พ.ศ.2547 มีการประมาณการตัวเลขว่าสมาชิกของขบวนการมีประมาณร้อยละ 2 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีอยู่ประมาณ 1,800,000 คน ซึ่งถ้าเป็นไปตามนี้ก็จะมีจำนวนถึง 35,000 คน แต่ในปี พ.ศ.2551 เจ้าหน้าที่ทหารระดับสูงในภาคใต้ประมาณว่ากองกำลังอาวุธที่ปฏิบัติการจริงมีอยู่ประมาณ 300 คน และมีผู้ที่ถูกอบรมบ่มเพาะให้

สามารถใช้อาวุธได้อีกประมาณ 3,000 คน และมีกำลังสนับสนุนอีกประมาณ 30,000 คน ซึ่งเป็นฝ่ายที่ไม่ขึ้นกับ บวกกับอีก 40 คนที่เป็นสภาผู้นำ ในปี พ.ศ.2552 ตัวเลขประมาณการของตำรวจจากหมายจับผู้ก่อความไม่สงบทั้งหมดทำให้ได้ตัวเลขว่ามีผู้สนับสนุนขบวนการประมาณ 10,000 คน โดยมีกองกำลังอาวุธจริง ๆ อยู่ประมาณ 2,000 คน ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับการประมาณการของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ ในปี 2555 ที่ว่าขบวนการ BRN-Coordinate มีกำลังประมาณ 9,616 คน ซึ่งข้อมูลนี้มาจากการประมาณการล่าสุดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

ข้อมูลการประมาณการนี้อาจจะมีเหตุผลบนฐานของการวิเคราะห์โครงสร้างและเครือข่ายที่มีอยู่ของขบวนการ เพราะถ้าเราเชื่อว่า BRN มีโครงสร้างในปีกการเมืองในระดับล่าง โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 กัส คือ กัสปัตตานี กัสยะลา และกัสนราธิวาส โดยกัสปัตตานีนั้นจะรวมเอาพื้นที่ในอำเภอจะนะ, เทพา, นาทวี และสะบ้าย้อย ในจังหวัดสงขลาไว้ด้วย ในโครงสร้างกัสเดิมจะมีระดับ 'วิลายะห์' ก่อนไปถึง 'สะกอม' (ปัจจุบันขั้นนี้ยุบไป) โดยกัสต่อตรงถึงระดับสะกอมเลย ซึ่งแต่ละสะกอมจะครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 2-3 อำเภอ แต่ละสะกอมมีการแบ่งพื้นที่ย่อยเป็น 'คอมมิต' ซึ่งมีขนาดประมาณ 1 อำเภอหรือเล็กกว่า ในแต่ละคอมมิตก็จะมีหน่วยระดับล่างสุดปฏิบัติการในระดับหมู่บ้าน ซึ่งเรียกว่า 'อาเจาะ' (AJAK) ซึ่งเป็น 'คณะกรรมการหมู่บ้าน' ในหนึ่ง

อาเจาะประกอบด้วย 6 ฝ่าย คือ ฝ่ายเปอมุคอก ปกครอง
เยาวชน เศรษฐกิจ สตรี และฝ่ายสนับสนุน (ตรงง) และ
ข้อมูลระบุว่ามิทิมทำงานไม่ต่ำกว่า 12 คน ข้อมูลทางการ
ระบุว่า ในช่วงที่ปฏิบัติการมีกระแสดความนิยมสูงในพื้นที่ต่างๆ
นั้น ขบวนการสามารถจัดตั้งอาเจาะได้มากถึง 700 - 800
หน่วย การประมาณการของทหารที่ว่าขบวนการมีกำลังถึง
9,600 คนก็อาจจะมาจากข้อสมมุติฐานตัวเลขดังกล่าวนี้

มีคำถามตามมาที่น่าคิดก็คือการตัดตอนฝ่ายปีก
การเมืองและฝ่ายปีกการทหารในระดับล่างเพื่อความ
ปลอดภัยและการปิดลับนั้นทำให้เกิดข้อสงสัยว่าถ้าโครงสร้าง
เป็นเช่นนี้จริง จุดเชื่อมต่อระหว่างปีกการเมืองและปีกการ
ทหารกับสภาองค์กรนำในระดับสูงหรือ DPP อาจจะมีช่อง
ว่าง หรือถ้าช่วงนี้ขาดตอนหรือแตกตัวออกไป ความสัมพันธ์
ระหว่างองค์กรนำกับระดับล่างจะขาด และนี่อาจจะทำให้
สภาพเครือข่ายที่ไร้แกนเกิดเป็นจริงขึ้น

ปัญหาอีกประการที่ตามมาก็คือ การแยกปีกการเมือง
ออกจากปีกการทหารในโครงสร้างระดับล่างทำให้เกิด
ปัญหา เพราะสภาพการเมืองนำการทหารอาจจะไม่เกิดขึ้น
ในโครงสร้างแบบพรรคคอมมิวนิสต์และกองกำลังติดอาวุธ
นั้น ปัญหานี้ถูกป้องกันด้วยการให้มีผู้บังคับบัญชาหน่วย
ทหารทุกหน่วยขึ้นตรงกับฝ่ายการเมืองหรือเลขาธิการหน่วย
พรรคในทุกระดับ ตั้งแต่กองพลจนถึงระดับหมู่ ผู้ซึ่งนำ
การเมืองจึงมีความสำคัญยิ่งขาดมากกว่าผู้บังคับหน่วย

ทหารในการปฏิบัติการรบทุกครั้ง นี่อาจจะเป็นปัญหาของ BRN-Coordinate ในระยะหลังที่การทหารนำการเมืองจนเกิด การปฏิบัติการที่เลยธงหรือใช้ความรุนแรงมาก จนกระทั่งต้อง เสียการเมืองของฝ่ายตัวเอง เหตุเพราะไม่สามารถยับยั้งได้

ปัญหาประการสุดท้ายก็คือการที่ DPP เป็นองค์กร นำรวมหมู่และปิดลับ แต่การตัดสินใจจะทำโดยเอกฉันท์ ทำให้ ยากแก่การหาข้อสรุปร่วมกันในระยะเวลาจำกัด โดยเฉพาะ ในช่วงวิกฤตที่ต้องอาศัยการตัดสินใจร่วมกันที่เป็นเอกฉันท์ การตัดสินใจจึงต้องอาศัย ‘ช่วงเวลา’ การติดต่อภายในแบบ ปิดลับและตัดตอน อันเป็นลักษณะพิเศษขององค์กรแบบนี้ นี่อาจจะเป็นปัญหาใหญ่ที่ขบวนการจะต้องพบเมื่อต้องมีการตัดสินใจเรื่องยาก ๆ เช่น ‘การพุดคุยเจรจา’ ซึ่งกำลังเกิดขึ้นในขณะนี้

ดังนั้น ภาพด้านลึกของขบวนการเอกราชปาตานีจึง เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยองค์ความรู้ในการถอดรหัสกันอีกหลาย ชั้น แต่เป็นที่น่ายินดีที่มีการศึกษาในเรื่องแบบนี้มากขึ้น รายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนที่รวบรวมมาเป็นหนังสือ เล่มนี้เป็นความพยายามไถ่ถามเรื่องราวจาก ‘คนใน’ จริง ๆ มาประกอบกับภาพของข้อมูลที่ได้จากทางการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ เราจะได้เห็นต่อไป สิ่งที่น่าสนใจก็คืองานชิ้นนี้เป็นรายงาน ที่ให้ทั้งภาพกว้างและภาพลึกของขบวนการเคลื่อนไหว เรา ควรจะต้องรับรู้ตัวตนของพวกเขาให้มากที่สุดเพื่อเป็นฐาน ความรู้ในการหาทางออกในกระบวนการสันติภาพต่อไป

(ภาพ: ปิยะศักดิ์ อุทัยพันธ์)

(ภาพ: ปิยัตถ์ อุทัยพร)

เกริ่นนำ

ท่ามกลางเสียงระเบิดและควันปืนที่ไม่เคยหยุดในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้เกือบทศวรรษ แม้ว่าในห้วงเวลาไม่นานมานี้จะมีสัญญาณเชิงบวกในการพยายามคลี่คลายความขัดแย้งด้วยวิธีการทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพยายามริเริ่มพูดคุยเพื่อสันติภาพระหว่างทางการไทยกับขบวนการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยปาตานี แต่กระนั้น ก็อาจเรียกได้ว่าสังคมไทยยังคงไม่ตกผลึกทางความคิดว่าสิ่งที่รัฐไทยกำลังต่อสู้อยู่นั้นคืออะไร?

โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ Deep South Journalism School (DSJ) พยายามที่จะถอดความคิดของคนที่จับอาวุธลุกขึ้นสู้กับรัฐผ่านปากคำของพวกเขาเอง

รายงานพิเศษชุด “ถอดความคิดขบวนการเอกราชปาตานี” ถูกจัดทำขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจต่อตัวแสดงสำคัญในความขัดแย้งดังกล่าว ภายใต้โครงการการทำข่าวสืบสวนสอบสวนเรื่อง “อ่านความคิดขบวนการต่อต้านรัฐในชายแดนใต้” โดยได้รับการสนับสนุนจากโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของประเทศไทย หรือ STEP Project และสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

รายงานพิเศษนี้มีทั้งสิ้น 7 ตอน ซึ่งได้เผยแพร่ในเว็บไซต์ของ DSJ อย่างต่อเนื่องในช่วงปลายปี 2555 เราหวังว่าการสะท้อนเสียงเหล่านี้จะทำให้สังคมเข้าใจถึงวิถีคิดของพวกเขา และนำไปใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงด้วยปัญญาอย่างมีทิศทางมากขึ้น เชื่อว่าทุกฝ่ายที่เฝ้าติดตามและทำงานในภาคใต้ต่างต้องการที่จะเห็นสันติภาพเกิดขึ้นในเร็ววัน

1

สายธารแห่งประวัติศาสตร์

หลักฐานทางประวัติศาสตร์บ่งชี้ว่าดินแดนที่รู้จักกันว่า เป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยในปัจจุบันนั้นเดิมมี **ฐานทางวัฒนธรรมจากอิทธิพลของศาสนาฮินดูและพุทธ** ก่อนที่ศาสนาอิสลามจะเข้ามาในช่วงศตวรรษที่ 9 ในขณะที่ อิทธิพลของทั้งสองศาสนาแผ่ขยายอย่างกว้างขวางในแถบ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ข้ามกลุ่มและชาติพันธุ์ การเข้ามา ของศาสนาอิสลามกลับจำกัดอยู่เฉพาะคนชาติพันธุ์มลายู ในช่วงหลายศตวรรษ อาณาจักรสยามกับอาณาจักรปัตตานี มีความสัมพันธ์กันอย่างหลวมๆ เจ้าเมืองของปัตตานีส่งเครื่องราชบรรณาการให้กับสยามเพื่อแสดงความจงรักภักดี แต่ สยามก็ให้อิสระเจ้าเมืองเหล่านั้นในการปกครอง

ตราบจนกระทั่งในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ที่สยาม เฝ้ามองกับภัยคุกคามจากเจ้าอาณานิคมตะวันตก ในกระบวนการสร้างชาติไทยและทำประเทศให้ทันสมัย รัชกาลที่ 5 ได้ ทรงปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งส่งผลให้อาณาจักร ปัตตานีขึ้นกับการปกครองของกรุงเทพฯ โดยตรงนับตั้งแต่

พ.ศ.2445 ต่อมาอีกเจ็ดปี สยามได้ลงนามใน The Anglo-Siamese Treaty กับอังกฤษซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมของดินแดนในคาบสมุทรมลายาในขณะนั้น ใน พ.ศ.2452 สนธิสัญญาฉบับนั้นส่งผลให้พื้นที่ในรัฐเคดาห์, กลันตัน, ตรังกานุ และเปลิส ตกเป็นของอังกฤษ ส่วนดินแดนในอาณาจักรปัตตานีรวมถึงสตูล ตกอยู่ภายใต้การปกครองของสยาม

คนมลายูมุสลิมในดินแดนแถบนั้นไม่ได้มีส่วนในการตัดสินใจชะตากรรมของตนเองว่าต้องการจะเป็นสมาชิกของชาติสยามหรือไม่ การต่อต้านการถูกผนวกรวมและการถูกทำให้กลายเป็นไทยได้ปะทุขึ้นและดำเนินต่อมาตลอดช่วงเวลากว่าหนึ่งศตวรรษ แม้ว่าอาจจะเบาบางไปบ้างในบางยุคสมัย แต่ความคิดต่อต้านยังไม่เคยยุติลง การต่อสู้ซึ่งเริ่มต้นขึ้นในหมู่ชนชั้นนำมลายูมุสลิมได้ขยายตัวไปสู่ระดับสามัญชนมากขึ้นเรื่อย ๆ

หมุดหมายสำคัญทางประวัติศาสตร์อันหนึ่ง คือ ข้อเรียกร้องของ หะยีสุหลง อับดุลกอเดร์ ใน พ.ศ.2490 ซึ่งขณะนั้นเขาเป็นประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี หะยีสุหลงได้ยื่นข้อเสนอ 7 ข้อให้กับตัวแทนของรัฐบาลไทย ซึ่งประกอบด้วย 1) ให้มีผู้ปกครองใน 4 จังหวัดปัตตานี สตูล ยะลา และนราธิวาส เป็นคนมุสลิมในพื้นที่และได้รับเลือกจากคนในพื้นที่ โดยให้มีอำนาจในการศาสนาอิสลามและแต่งตั้งข้าราชการ 2) ให้ข้าราชการในสี่จังหวัดร้อยละ 80 เป็นคนมลายูในพื้นที่ 3) ให้ใช้ภาษามลายูเป็น

ภาษาราชการควบคู่ไปกับภาษาไทย 4) ให้มีการใช้ภาษามลายู เป็นสื่อในการเรียนการสอนระดับประถม 5) ให้มีศาลพิจารณา คดีตามกฎหมายอิสลามที่แยกขาดจากศาลยุติธรรมของ ทางราชการ โดยให้ดาโต๊ะยุติธรรมมีเสรีในการพิพากษาชี้ ขาดความ 6) ภาษีและรายได้ที่จัดเก็บให้ใช้ในพื้นที่ 4 จังหวัด เท่านั้น 7) ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีอำนาจ ออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติทางศาสนา โดยได้รับความเห็นชอบจากผู้มีอำนาจตามข้อ 1

หลังจากได้มีการยื่นข้อเรียกร้องไม่นาน หะยีสุหลงและ ผู้นำศาสนาอีกหลายคนก็ถูกจับกุมข้อหากบฏ และถูกคุมขัง เป็นเวลา 4 ปี 8 เดือน ต่อมาเขาได้รับการปล่อยตัวก่อนครบ กำหนด แต่สองปีต่อมาเขากลับหายตัวไปอย่างลึกลับพร้อม ลูกชายคนโต หลังถูกตำรวจสันติบาลที่สงขลาเรียกไปรายงาน ตัว ซึ่งทางครอบครัวของหะยีสุหลงเชื่อว่าเขาถูกสังหาร ก่อน นำศพไปถ่วงน้ำ

เรื่องราวของหะยีสุหลงยังคงเป็นหนึ่งใน ‘ประวัติศาสตร์บาดแผล’ ที่ยังคงถูกเล่าต่อๆ กันในหมู่ชาวมลายูมุสลิม แม้เวลาผ่านไปกว่าครึ่งศตวรรษ และน่าประหลาดใจว่าข้อ เสนอหลาย ๆ ข้อที่มีการพูดกันในปัจจุบันมีความคล้ายคลึง กับข้อเรียกร้องของหะยีสุหลงยิ่งนัก

ในช่วงหลัง พ.ศ.2500 เป็นยุคเริ่มต้นของการต่อสู้ ด้วยอาวุธ โดยกลุ่มเคลื่อนไหวที่สำคัญ ได้แก่ 1) BNPP (Barisan Nasional Pembebasan Patani - Patani National

Liberation Front) ซึ่งก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ.2502 โดยมีกลุ่มชนชั้นนำของปาตานีเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ BNPP นับเป็นกลุ่มขบวนการติดอาวุธที่ต่อสู้เพื่อเอกราชกลุ่มแรก ต่อมาใน พ.ศ.2529 ได้เปลี่ยนชื่อกลุ่มเป็น BIPP (Barisan Islam Pembebasan Patani – Patani Islamic Liberation Front) ปัจจุบันเชื่อว่ากลุ่มนี้ไม่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวแล้ว

2) PULO (Patani United Liberation Organization) ก่อตั้งใน พ.ศ.2511 ที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย โดยนายตงกูบิรอก กอดอนิลล เขาเสียชีวิตใน พ.ศ.2548 ที่ประเทศซีเรีย ใน พ.ศ.2550 นายนอร์ อับดุลเราะห์มาน ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นประธานแทน ต่อมาได้เกิดความขัดแย้งภายใน นายกัสตูรี มะกอดตา ซึ่งเป็นรองประธานและหัวหน้าฝ่ายต่างประเทศได้แยกตัวออกมา ทั้งสองกลุ่มต่างอ้างว่าตนเป็นประธานของกลุ่มพูโล ปัจจุบันพูโลยังคงเคลื่อนไหวอยู่นอกประเทศและทำงานการเมืองในเวทีระหว่างประเทศเป็นหลัก

3) BRN (Barisan Revolusi Nasional – National Liberation Front) กลุ่ม BRN จัดตั้งขึ้นใน พ.ศ.2503 โดยมีสมาชิกรุ่นก่อตั้ง คือ นายอับดุลการิม ฮัสซัน ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนนัศรุลอิสลามใน อ.รีโอเสาะ จ.นราธิวาส รวมถึงได้ะครูปอนะที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายปฏิรูปการศึกษาของรัฐ ข้อมูลจากหน่วยงานความมั่นคงและนักวิเคราะห์อิสระบางท่านระบุว่า นายอาหมิน ได้ะมีนา ลูกชายของหะยี

สุหลง และ นายฮารูน สุหลง ประธานของโรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิเป็นสมาชิกรุ่นแรกๆ ด้วย ในช่วงต้น การต่อสู้ของ BRN ใช้แนวทางแบบชาตินิยม-สังคมนิยม-อิสลาม ในการเคลื่อนไหว โดยเน้นการสร้างฐานจากโรงเรียนปอเนาะต่อมาในช่วงทศวรรษ 2520 มีความขัดแย้งกันในเรื่องแนวทางการต่อสู้ โดยมีการถกเถียงกันว่าการต่อสู้โดยใช้ประเด็นเรื่องชาตินิยม-สังคมนิยมนั้นไม่ถูกต้องและเป็นอุปสรรคต่อการสร้างแนวร่วมในประเทศมุสลิมอื่นๆ และได้มีการเสนอให้นำเอาประเด็นศาสนามาใช้ในการต่อสู้แทน

ความเห็นที่ขัดแย้งกันทำให้ BRN แยกกันเป็น 3 กลุ่ม คือ BRN-Coordinate, BRN-Ulama และ BRN-Congress อับดุลการิมแยกตัวไปเป็นกลุ่ม BRN-Ulama ซึ่งไม่ได้มีความเคลื่อนไหวมากนักหลังจากนั้น เขาใช้ชีวิตอยู่ในมาเลเซีย และหันไปสนใจความคิดอิสลามในนิกายชีอะห์ในช่วงบั้นปลายของชีวิต เขาเสียชีวิตใน พ.ศ.2539 ขณะที่ BRN-Congress เป็นกลุ่มที่มาจากการทหารเดิมของ BRN นำโดย นาย รอสะ บูราซอ หรือ เจ๊ะกูเป็ง โดยกลุ่มนี้เน้นการเคลื่อนไหวด้านการทหาร ปัจจุบัน เจ๊ะกูเป็งเสียชีวิตไปแล้ว ส่วน BRN-Coordinate เป็นกลุ่มที่หน่วยงานความมั่นคงและหลายฝ่ายเชื่อว่ามียุทธศาสตร์มากที่สุดในการเคลื่อนไหวในปัจจุบัน ข้อมูลบางแหล่งระบุว่า นายอาหมิน โต๊ะมีนา บุตรชายของหะยีสุหลงเป็นแกนนำของกลุ่ม BRN-Coordinate นายอาหมินเสียชีวิตใน พ.ศ.2544 การเคลื่อนไหวของ BRN-Coordinate

มีลักษณะปิดลับ ไม่ปรากฏชัดเจนว่าใครเป็นผู้ถือธงนำในการต่อสู้ แม้ว่าทางฝ่ายความมั่นคงจะระบุชื่อบุคคลจำนวนหนึ่งว่าเป็นแกนนำสำคัญ เช่น นายสะแปอิง บาซอ อดีตครูใหญ่ โรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิซึ่งหลบหนีออกนอกประเทศไปใน พ.ศ.2547

4) GMIP (Gerakan Mujahidin Islam Patani – Patani Islamic Holy Warriors Movement) ตั้งขึ้นโดย นายนาซอริ แซะเซ็ง ใน พ.ศ.2538 กลุ่มนี้พัฒนามาจากกลุ่ม GMP (Gerakan Mujahidin Patani) ซึ่งตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2529 และยุติบทบาทใน พ.ศ.2536 นาซอริเคยไปฝึกการทหารที่ลิเบีย และไปร่วมรบอัฟกานิสถาน เชื่อว่ากลุ่มนี้มีความใกล้ชิดในเชิงอุดมการณ์กับกลุ่มญิฮาดสากลมากกว่ากลุ่มอื่น ในปัจจุบันไม่ปรากฏการเคลื่อนไหวที่ชัดเจน

5) กลุ่ม Bersatu ซึ่งเป็นองค์กรร่ม (umbrella organization) ของ PULO, BIPP และ BRN ซึ่งจัดตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2532 โดยมี ดร.วันกาเดร์ เจ๊ะมาน เป็นประธาน ปัจจุบันไม่มีการเคลื่อนไหวในฐานะของกลุ่มนี้แล้ว

การก่อตัวของคลื่นกระแสการต่อสู้ยุคปัจจุบัน

ในขณะที่รัฐไทยตายใจและคิดว่า ‘ขบวนการแบ่งแยกดินแดน’ ในภาคใต้กำลังจะสลายตัวไปแล้ว ปรากฏการณ์การปล้นปืนที่ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ (ค่ายปิเหล็ง) ใน อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส ในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ.

2547 เป็นสิ่งที่ซื้อรัฐบาลทักษิณ ชินวัตรในขณะนั้น ฝ่ายรัฐใช้เวลาอยู่ยาวนานในการจัดทัพเพื่อรับมือกับการต่อสู้ด้วยอาวุธที่ปะทุขึ้นอย่างฉับพลันจนรัฐตั้งตัวไม่ติด รัฐยังคิดว่าพวกเขาเป็น ‘โจรกระจอก’ บ้างว่าเป็นพวกเด็กติดยาเสพติด ไม่มีใครออกมาแสดงความรับผิดชอบต่อการก่อเหตุรุนแรงที่เกิดขึ้นในหลายปีที่ผ่านมา จนมีการกล่าวกันว่ารัฐไทยกำลังรบอยู่กับ ‘ผี’ ที่มองไม่เห็น

เนื่องจากว่าการเคลื่อนไหวในช่วงเกือบสามทศวรรษที่ผ่านมาเป็นการเคลื่อนไหวใต้ดินปิดลับ ข้อมูลว่าใครเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างขบวนการเคลื่อนไหวใต้ดินที่ปรากฏรูปอยู่ในทุกวันนี้ยังเป็นปริศนาที่หลายคนกำลังพยายามไข ข้อมูลจากฝ่ายความมั่นคงและปากคำของคนที่เคยอยู่ในขบวนการระบุตรงกันว่า กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวในพื้นที่อยู่ในปัจจุบันคือ BRN-Coordinate

สมาชิกระดับกลางที่เข้าสู่ขบวนการในช่วงทศวรรษ 2530 คนหนึ่งเล่าย้อนถึงสถานการณ์ในช่วงต้นทศวรรษ 2520 ว่า BRN-Coordinate ได้เปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหวโดยการลงมาจากป่าเขาและเข้าไปหามวลชนในหมู่บ้าน ซึ่งต่างจากแนวทางของ BRN-Congress ที่เน้นการทำงานกองกำลังอย่างเดียว ไม่เน้นงานด้านมวลชน ในช่วงนั้น นายอับดุลการิม ซึ่งลี้ภัยไปอยู่ในประเทศมาเลเซียแทบจะไม่ได้มีบทบาทใด ๆ ในการเคลื่อนไหวแล้ว

“ฐานแห่งการปฏิวัติ คือ ศาสนา แนวทางการต่อสู้

คือ จับาอูร และเป้าหมายของการปฏิบัติการ คือ Merdeka (เอกราช)” สมาชิกฝ่ายการเมืองระดับกลางผู้นี้กล่าวอย่างชัดเจน

เขาอธิบายว่าการทำงานของ BRN-Coordinate นั้น จะไม่เน้นการพึ่งตัวบุคคล แต่จะบริหารงานแบบคณะกรรมการร่วม ในช่วงสิบปีแรกระหว่าง พ.ศ.2527 - 2537 เป็นช่วงของการทำงานความคิดและจัดตั้งมวลชนให้มีสำนึกความเป็นมลายู โดยเฉพาะในมัสยิด ตาตีกา และปอเนาะ

เหตุการณ์การเผาโรงเรียน 36 แห่งในปัตตานี ยะลาน นราธิวาส และสงขลา ในคืนวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2536 เป็นหมุดทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญเหตุการณ์หนึ่ง que แสดงถึงการประกาศลุกขึ้นสู้ด้วยการเผาสถานที่ซึ่งพวกเขามองว่าเป็นแหล่งทำลายอัตลักษณ์ความเป็นมลายูและกลืนลูกหลานของพวกเขาให้กลายเป็นไทย

สมาชิกขบวนการผู้นี้ ซึ่งปัจจุบันได้ยุติการเคลื่อนไหวแล้วระบุว่า ในช่วง พ.ศ.2537-2542 เป็นการวางโครงสร้างการทำงานขององค์กร โดยแบ่งหลักๆ เป็น 2 ปีก คือ ปีกการเมืองที่เรียกว่า MASA และปีกการทหารที่เรียกว่า MAY (คาดว่าเป็นการกร่อนเสียงคำว่า militer ในภาษามลายูซึ่งแปลว่ากองทัพ) ตั้งแต่ช่วง พ.ศ.2538 เป็นต้นมา เริ่มมีการฝึกกองกำลังทางทหาร ในช่วงนั้นใช้เวลา 2 ปีในการฝึกแต่ละรุ่น พอถึง พ.ศ.2546 ขบวนการสร้างกองกำลังได้ตามเป้าหมายประมาณ 3,000 คน ช่วง พ.ศ.2545-2546 เป็น

ช่วงอุ่นเครื่องก่อนการเปิดฉากการต่อสู้อย่างเต็มรูปแบบ

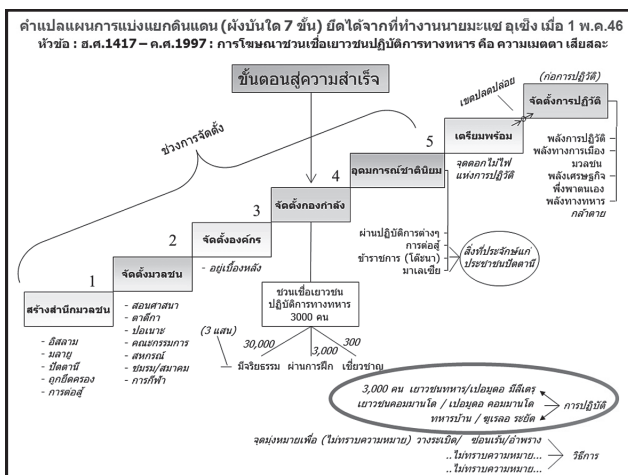
ในหนังสือ “สงครามประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้” ที่เขียนโดยนายทหารในภาคใต้ที่ศึกษาเกี่ยวกับขบวนการมากกว่า 8 ปี ระบุว่า BRN-Coordinate เปิดฉากด้วยการปล้นปืนที่ป้อมตำรวจที่บ้านรานอ อ.บันนังสตา จ.ยะลา เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2545 หลังจากนั้นมีการโจมตีฐานปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่หลายแห่งและขบวนการได้ปืนไปเกือบ 100 กระบอก

นอกจากนี้ หนังสือเล่มดังกล่าวยังระบุว่า ขบวนการได้เตรียมความพร้อมในทุกๆ ด้าน ทั้งฝ่าย MASA, MAY, ฐานทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ขบวนการพึ่งพาตนเองได้ด้วยการเก็บเงินจากสมาชิกวันละ 1 บาท, การเตรียมข้าวปลาเสบียงอาหารและเงินบริจาคจากแหล่งอื่น รวมทั้งฝ่ายพยาบาลที่ต้องพร้อมรักษาคนเจ็บจากการสู้รบ

ทหารได้ยึดเอกสารฉบับหนึ่งจากโต๊ะทำงานของนายมะแซ อุเซ็ง ใน พ.ศ.2546 นายมะแซเป็นอุstadhโรงเรียนมัธยมวิทย์ใน อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส ผู้ซึ่งฝ่ายความมั่นคงเชื่อว่าเป็นสมาชิกระดับนำคนหนึ่งของ BRN-Coordinate ในเอกสารฉบับนี้ได้พูดถึง ‘แผนบันได 7 ขั้น’ ซึ่งได้ถูกนำมาอ้างอิงอยู่บ่อยครั้งว่าเป็นแผนการการปฏิบัติของ BRN-Coordinate

ในหนังสือ “องค์กรปฏิวัติปัตตานี” ที่เขียนโดยอดีตสมาชิกที่คุมงานมวลชนของขบวนการ และจัดพิมพ์โดย

นายทหารที่ทำงานในภาคใต้ ได้อ้างถึงแผนบันได 7 ขั้นนี้ โดยอธิบายเพิ่มเติมว่าในช่วง พ.ศ.2527 – 2537 เป็นสิบปีแรกที่ขบวนการทำงานในขั้นที่ 1 และ 2 คือ สร้างสำนักมวลชนและจัดตั้งมวลชน ในช่วง พ.ศ.2538 – 2546 เป็นช่วงของการดำเนินงานในขั้นที่ 3 – 6 โดยพัฒนาการที่สำคัญคือ การวางโครงสร้างการปฏิบัติงานในปีกมวลชน และการทหาร เมื่อถึง พ.ศ.2547 ก็เป็นจุดเริ่มต้นของการ ‘จุดดอกไม้ไฟแห่งการปฏิวัติ’ หรือเป็นขั้นที่ 7 โดยมีการปล้นปืนในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ.2547 เป็นหมุดหมายสำคัญของการเริ่มต้นการปฏิวัติ

คำแปลเอกสาร ‘บันได 7 ขั้น’ (เอกสารของ กอ.รมน.)

ความพยายามต่อจิ๊กซอร์เพื่อเข้าใจพัฒนาการของ
 ขบวนการใต้ดินนี้อาจจะไม่ถูกต้องทั้งหมด เพราะความจริง
 ที่ครบถ้วนสมบูรณ์นั้นเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ยากในสถานการณ์
 เช่นนี้ บางทีคนจะไม่เชื่อว่าแผนบันได 7 ขั้นที่ทหารอ้างอิง
 อยู่บ่อยครั้งนี่จะเป็นแผนการปฏิบัติของฝ่ายขบวนการจริง
 แต่นี่ก็เป็นข้อมูลชุดหนึ่งสำหรับการพิจารณาเพื่อเข้าใจ
 ปรัชญาการณ์การต่อสู้ด้วยอาวุธที่ปะทุขึ้นอย่างรวดเร็วนับ
 ตั้งแต่ พ.ศ.2547 เป็นต้นมา

2

กระบวนการเข้าสู่การต่อสู้เพื่อ Merdeka

บนพื้นฐานบริบททางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ซึ่งเคยเป็น อาณาจักรปาตานีแห่งนี้ ชาวมลายูมุสลิมเรือนพันเรือนหมื่น ได้เดินเข้าสู่กระบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของดินแดนที่ พวกเขามองว่าถูกสยามยึดครองไป ในตอนนี้ DSJ จะเล่า ถึงประสบการณ์ส่วนตัวของเด็กหนุ่ม 2 คนที่ถูกชักชวนเข้าสู่ขบวนการและอธิบายถึงขั้นตอนการสร้าง ‘นักปฏิวัติ’ ผ่าน การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องและเอกสารที่เขียนโดยคนที่เคยอยู่ในขบวนการ

ชาร์ฟ: จาก ‘เด็กติดยา’ สู่ ‘RKK’

ชาร์ฟ (นามสมมุติ) เรียนจบสามัญชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแห่งหนึ่ง แต่ในทางศาสนา เขาเรียนจบชั้น 10 ซึ่งเป็นขั้นสูงสุดของการเรียนในสายศาสนาแบบทั่วไป เด็กมุสลิมส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเรียนวิชาสามัญควบคู่ไปกับการเรียนวิชาด้านศาสนา หลังเรียนจบแล้ว เขาเริ่มทำอาชีพกรีดยาง

ซึ่งเป็นวิธีการหาเลี้ยงชีพหลักของคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เด็กหนุ่มผิวเข้มร่างกายกำยำคนนี้ยอมรับว่าเขาเคยติดกัญชาและเที่ยวผู้หญิง ก่อนที่เขาจะตัดสินใจเข้าร่วมจับอาวุธในช่วง พ.ศ.2547 ชารีฟถูกชักชวนโดยเพื่อนในหมู่บ้านคนหนึ่งซึ่งบอกกับเขาว่า “เราต้องบริสุทธิ์จริงจึงจะเข้าขบวน-การได้ ต้องเลิกสิ่งที่ไม่ดี”

ชารีฟเลิกอบายมุขเหล่านั้น และได้ผ่านการ ‘ซุมเปาะ’ หรือการสาบานตนเข้าร่วมขบวนการต่อหน้าคำภีร์อัล-กุรอาน คนที่มาเป็นผู้อบรมชารีฟเป็นคนที่มีความรู้ทางศาสนาซึ่งเขาให้ความเคารพและเชื่อถือ เขาไปฟังการบรรยายที่ปอเนาะทุก ๆ สัปดาห์ ในกลุ่มมีประมาณ 6 – 7 คน ชารีฟเล่าว่าคนที่มาอบรมบอกกับเขาว่าการ ‘ญิฮาด’ กับรัฐสยามนี้เป็น ‘ฟิรดูอิน’ (Fardu Ain - ข้อกำหนดที่คนมุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติ) ถ้าหากว่าเขาไม่ปฏิบัติก็จะบาป ชารีฟเข้ารับการฝึกในขั้นต้นที่เรียกว่าระดับ ‘เปอมุโด’ (Pemuda - เยาวชน) อยู่ประมาณครึ่งปี ก่อนหน้าที่จะได้เข้าไปฝึกต่อด้านการทหาร

“ในช่วงแรก ๆ เขา (ครูฝึก) ให้ไปขโมยของในร้านของคนไทยพุทธเพื่อเป็นการทดสอบจิตใจ”

ชารีฟเล่าย้อนความหลัง เขากับเพื่อนไปหยิบสินค้าในร้านขายของชำเพื่อเอามาแสดงให้กับครูฝึกดูเพื่อพิสูจน์ความกล้า

บททดสอบเช่นนี้ก็เพื่อทำให้คนที่อยู่ในขบวนการ

สร้างกำแพงแห่งความรู้สึกระหว่าง ‘พวกเรา’ และ ‘พวกเขา’ ให้มากขึ้น ครูฝึกบอกว่าคนไทยพุทธเป็นผู้อพยพมาอยู่ในดินแดนของคนมลายูมุสลิม และพวกเขาเป็น ‘เครื่องมือของรัฐสยาม’ ชารีฟบอกว่าช่วงที่เคลื่อนไหวอยู่นั้น เขาไม่เคยมีเพื่อนเป็นคนพุทธเลย

เมื่อฝึกเสร็จ ชารีฟก็เริ่มปฏิบัติการในฝ่ายกองกำลังในระดับ RKK เคลื่อนไหวในพื้นที่ปัตตานี

มะแอะ: “แผ่นดินนี้เป็นดาร์ุลฮัรบี”

มะแอะ (นามสมมุติ) เรียนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแห่งหนึ่งใน อ.เมือง จ.ยะลา ซึ่งมีนักเรียนหลายพันคน ในช่วงที่เขาเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีอุstadz มาเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ให้ฟังหลายครั้งว่าดินแดนแถบนี้เดิมเป็นของคนมลายูมุสลิม แต่ว่าถูกรัฐสยามเข้ามายึดครอง

“อุstadz สอนว่าเป็น วาญิบ (Wajib – ข้อบังคับ) ที่จะต้องต่อสู้ เพราะแผ่นดินนี้เป็นดาร์ุลฮัรบี” มะแอะกล่าว

ตามหลักการของศาสนาอิสลาม คำว่า ดาร์ุลฮัรบี (Dar-ul-Harb) หมายถึง ‘ดินแดนแห่งสงคราม’ (Abode of War) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้ปกครองโดยคนมุสลิมและไม่ได้ใช้ชารีอะห์เป็นกฎหมายหลักในการปกครอง คำถามที่ว่าดินแดนปาตานีนี้เป็น ‘ดาร์ุลฮัรบี’ หรือไม่นั้น ยังเป็นประเด็นที่ผู้รู้ทางศาสนาในพื้นที่มีความเห็นที่ไม่ตรงกัน

สิ่งที่มะแอได้รับการบอกเล่าคล้ายคลึงกับประสบการณ์ของอีกหลาย ๆ คนที่เข้าไปสู่ขบวนการ เรื่องเล่านี้เริ่มต้นจากว่าแผ่นดินปาตานีนี้เคยเป็นอาณาจักรอิสลาม หรือเป็น ‘ดาร์ลุอิสลาม’ (Dar-ul-Islam) ต่อมาถูกสยามยึดครอง จึงได้กลายเป็น ‘ดาร์ลุฮ์รีบี’ ฉะนั้น การนิยัตเพื่อกอบกู้เอกราชจึงเป็นพรคู้ฮ์นสำหรับคนมุสลิมทุกคน

ว่ากันว่าอุลามาฮ์ (ผู้รู้ทางศาสนา) ของขบวนการได้ประกาศฟัตวา (Fatwa - คำตัดสินในทางหลักการศาสนาอิสลาม) ให้มีการนิยัตเพื่อเอกราชของปาตานี แต่ไม่เป็นที่ทราบแน่ชัดว่าใครมีบทบาทในการออกฟัตวานี้ คนที่อยู่ในระดับปฏิบัติการรู้แต่เพียงว่าเป็น ‘ออแมตวอ’ (หรือเขียนแบบมลายูกลางว่า orang tua) ซึ่งหมายถึงผู้อาวุโสของขบวนการ

มะแอเล่าว่าในตอนแรก ๆ ก็ยังไม่ทราบว่าขบวนการที่ตนเองตัดสินใจเข้าไปร่วมนี้ชื่ออะไร เขารู้แต่ว่าเพื่อนร่วมอุดมการณ์ของเขาคือ ‘นักรบฟาตอนี’ เมื่อเขาจบการฝึกเปอมุดอแล้วก็ได้รับการบอกว่าขบวนการที่เขาเข้าร่วมนี้คือ BRN-Coordinate เขาเริ่มฝึกความกล้าในการปฏิบัติการด้วยการโปรยตะปูเรือใบ ป้ายสีบนป้ายถนน ก่อนเข้าฝึกเพื่อเป็น RKK

หลักสูตร ‘เปอมุดอ’

กระบวนการที่ซารีฟและมะแอได้ผ่านก็คล้ายกับหลาย ๆ คน เพราะขบวนการวางแผนการฝึกเยาวชนอย่าง

เป็นระบบ ในหนังสือ “อาร์เคเคเป็นใคร ทำไมต้องเป็น RKK” ซึ่งเขียนโดยผู้ที่เคยมีบทบาทในการฝึกเยาวชนของขบวนการและเผยแพร่โดยกลุ่มนายทหารที่ทำงานในภาคใต้ได้อธิบายว่าขบวนการมีคนทำงาน ‘ฝ่ายเปอมุดอ’ ซึ่งทำหน้าที่ในการหาสมาชิกใหม่โดยเฉพาะ โดยจะทำงานสองส่วนหลัก ๆ คือ กลุ่มเยาวชนในโรงเรียนและกลุ่มสมาชิกในหมู่บ้าน เมื่อผ่านการซุ่มเปาะแล้วก็จะเข้ารับการฝึกตามลำดับขั้นที่เรียกเป็นภาษามลายูถิ่นว่า ตีอกัซ, ตีอโป, ตาร์ฟ, ตาแย และ วาฏอน

ในชั้น ‘ตีอกัซ’ ซึ่งมีความหมายว่า ‘ยืนให้มั่นคง’ ผู้สอนจะเน้นในเรื่องประวัติศาสตร์ ‘บาดแผล’ โดยการเล่าถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรปาตานีในอดีตซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของศาสนาอิสลามในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นเมืองท่าที่มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ และพูดถึงสถานการณ์ที่เลวร้ายลงหลังจากถูกสยามยึดครอง และรัฐสยามได้ดำเนินนโยบายในการ ‘กลืนวัฒนธรรม’ ด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์เช่นนี้ จึงมีความจำเป็นที่คนมลายูมุสลิมจะต้องต่อสู้เพื่อนำอิสรภาพและเอกราชกลับคืนมา มีการนำเอากรอบคิดทางศาสนาเรื่องดาร์ุลฮัยบีมาสนับสนุนการต่อสู้โดยย้าว่าเป็นวาญิบที่คนมุสลิมจะต้องญิฮาดกับผู้รุกราน ในบางกรณีมีการใช้คำว่าฟิรดูอินแทน ในขั้นนี้จะใช้เวลาประมาณ 4 เดือน

ในชั้น ‘ตีอโป’ ซึ่งแปลว่า ‘สร้าง’ เป็นช่วงของการสร้าง

‘นักปฏิวัติ’ ที่มีจิตใจต่อสู้และเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยมีการเชื่อมโยงกับการทำความดีตามหลักของศาสนาอิสลาม โดยจะมีการสอนเรื่องกฎบัญญัติ 10 ประการ คือ 1) ประกอบศาสนกิจ (อิบาดะห์) แต่ต้องค้ำอัลเลาะห์และละเว้นอบายมุขทั้งปวง 2) ไม่เปิดเผยความลับให้กับข้าศึกศัตรูถึงแม้จะถูกข่มขู่คุกคาม 3) จงรักภักดีต่ออุดมการณ์ปฏิวัติและเชื่อฟังผู้นำของขบวนการ 4) เห็นแก่ประโยชน์ในการต่อสู้ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว 5) ต้องมอบทรัพย์สินและร่างกายให้กับงานต่อสู้เมื่อต้องการ 6) ปฏิบัติงานตามความสามารถของแต่ละคนด้วยความซื่อสัตย์และบริสุทธิ์ใจ 7) ให้การตักเตือนและน้อมรับการตักเตือนด้วยความยินดีและจริงใจ 8) ต้องเข้ารับการอบรมและพบปะประชุมเมื่อถูกเรียกเชิญ 9) ยึดมั่นในคำพูดและคำสัญญา 10) ไม่สร้างความเสื่อมเสียให้กับขบวนการต่อสู้

จากหลักฐานเอกสารที่เจ้าหน้าที่ความมั่นคงค้นพบ ‘กฎบัญญัติ 10 ประการ’ อาจมีการใช้คำพูดที่แตกต่างหรือเรียงลำดับข้อไม่เหมือนกัน แต่เนื้อหาใจความโดยรวมตรงกัน เอกสารด้านล่างนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ทหารยึดได้จากเหตุการณ์ทหารพรานปะทะกับขบวนการที่ค่ายฝึกบนเทือกเขาตะเว บ้านกุดตง ม.3 ต.บองอ อ.ระแงง จ.นราธิวาส เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2550 การปะทะกันทำให้ฝ่ายขบวนการเสียชีวิต 5 ศพ

1. دیسیفلین 10

1. برعبادة كفد الله دان منجاؤه سكل معصية
2. طاعة دان فاتوه كفد فيمفينن أور كانيساسي
3. كفتيغن عموم دافة مغاتسي كفتيغن فريادي
4. نفة دالم كات 2 دان جنجي
5. تيدق ممبوکا رهسيا كفد موسه والو ديرى ترأنجم
6. تيدق ممبواة سسوات يغ مروكيکن فرجواغن
7. بکرج مغيکوۃ کممفوان ماسيغ 2
8. حاضر دالم فرموان اتو کروسوس يغ داداکن
9. ميري کریتیک دان منريما کریتیک دغن هاتي يغ جوجور دان اخلاص
10. سغکوف برکوربان جيوا راکا دان هر تبندا کفد فرجواغن جک فرلو

(เอกสาร กอ.รมน.)

คำแปล วินัย 10 ประการ (ดิสพลิน ซ็อปูโละห์)

1. ประกอบศาสนากิจ (อียาตะห์) เพื่ออัลเลาะห์ และละเว้นอบายมุขทั้งปวง
2. จงรักภักดีและเชื่อฟังผู้นำขององค์กร
3. ผลประโยชน์ของส่วนรวมย่อมเหนือกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว
4. ยึดมั่นในคำพูดและคำมั่นสัญญา
5. ไม่เปิดเผยความลับให้กับศัตรูแม้ว่าจะถูกข่มขู่คุกคาม
6. ไม่สร้างความเสื่อมเสียต่อการขบวนการต่อสู้
7. ปฏิบัติงานตามความสามารถ/ศักยภาพของแต่ละคน
8. เข้าร่วมพบปะประชุมหรืออบรมที่จัดให้มีขึ้น
9. ให้คำตักเตือน/วิจารณ์ และน้อมรับการตักเตือน/วิจารณ์ด้วยความเต็มใจและบริสุทธิ์ใจ
10. ยอมอุทิศร่างกายและทรัพย์สินให้กับการต่อสู้เมื่อถึงวาระจำเป็น

ต่อจากนั้น ในขั้นต่อไปจะมีการฝึกความแข็งแรงของร่างกาย เช่น การวิ่ง วิดพื้น ซิทอัพ กระโดดตบ ปั่นจักรยาน ซี่ม้า ฯลฯ โดยการฝึกมักจะทำในเวลากลางคืน และจะมีการย้ำในเรื่องการนิยาสดเพื่อเอกราช ในขั้นนี้จะใช้เวลาประมาณ 4 เดือน

ขั้นต่อไป คือ ‘ตารัพ’ ซึ่งแปลว่า ‘ขึ้นขึ้น’ จะมีการเน้นในเรื่องอัตลักษณ์มลาญ เช่น การแต่งกายด้วยเสื้อ บงาลอ (เสื้อคอกลม แขนยาว เป็นเครื่องแต่งกายสำหรับผู้ชาย) ผ้าโสร่ง สก๊อตดำ การสอนในเรื่องนี้เพื่อต้องการสร้างความรู้สึภาคภูมิใจในความเป็นมลาญ

สำหรับขั้น ‘ตาแย’ (แหลมคม) จะเป็นการทดสอบความแข็งแรงของร่างกาย โดยจะมีการออกกำลังกายในท่าที่ได้สอนไปแล้ว แต่จะมีระยะเวลาที่นานขึ้น มีการทดสอบความกล้าหาญด้วยการให้ไปพนัสที่ป้ายถนน ทำลายหลักกิโลเมตร หรือไปรยไบปลิว

สุดท้ายคือขั้น ‘วาฏอน’ มีความหมายว่า ‘แผ่นดินของเรา’ จะเป็นการจับคู่ฝึก โดยเน้นให้สมาชิกใหม่เกิดความมุ่งมั่น มีวินัยและความรับผิดชอบ โดยจะมีการฝึกออกกำลังกายเป็นคู่ ฝึกศิลปะการป้องกันตัว การปฐมพยาบาล เช่น การฉีดยา ให้น้ำเกลือ ห้ามเลือด และดูหนังสงครามและการต่อสู้ในประเทศอื่นๆ

ขั้นตอนในการฝึกเปอมุตอทั้งหมดใช้เวลาประมาณ 2 ปี หลังจากนั้นก็มีคณะกรรมการคัดเลือกเปอมุตอ โดย

จะให้เหลือ 3 สาย คือ ฝ่ายทหาร (MAY) ฝ่ายมวลชน (MASA) และ ฝ่ายเปอมุดอ ซึ่งทำหน้าที่ในการหาและฝึกสมาชิกใหม่

การฝึก RKK

หลังจากจบหลักสูตรเปอมุดอแล้ว คนที่เลือกฝ่าย MAY จะต้องเข้ารับการฝึกเพิ่มเติมอีก 2 ขั้นที่เรียกเป็นรหัสว่า ‘ตาดีกา’ และ ‘ปอเนาะ’ โดยการฝึกจะเน้นเรื่องการรบแบบกองโจรและการใช้อาวุธ

หน่วยปฏิบัติการที่สำคัญของ MAY คือ ชุดปฏิบัติการในระดับหมู่บ้านที่เรียกว่า RKK ซึ่งเป็นตัวย่อของคำภาษาอินโดนีเซียว่า Runda Kumpulan Kecil แปลว่า ‘ชุดลาดตระเวนขนาดเล็ก’ RKK หนึ่งชุดประกอบด้วยสมาชิก 6 คน คือ หัวหน้าชุด-รองหัวหน้าชุด-คนนำทาง-ประสานงานและสื่อสาร-รักษาพยาบาล-ยุทธวิธี

หนังสือ “อาร์เคเคเป็นใคร ทำไมต้องเป็น RKK” ได้อธิบายว่าการฝึกในขั้น ‘ตาดีกา’ จะเน้นในเรื่องของการวางแผนและป้องกันตัว การหลบหนีและการใช้อาวุธในการต่อสู้ ในขั้น ‘ปอเนาะ’ จะสอนเรื่องการรบแบบกองโจร ซึ่งขบวนการซึ่งมีกำลังน้อยกว่ากองทัพของรัฐจำเป็นต้องเลือกใช้ยุทธวิธีการต่อสู้แบบนี้ RKK อาศัยมวลชนเป็นฐานสนับสนุนและเคลื่อนไหวในภูมิประเทศที่ตนเองมีความคุ้นเคย ในการต่อสู้จะแบ่งเป็นหน่วยขนาดเล็กเพื่อให้ง่ายต่อการพรางตัวและปฏิบัติการได้อย่างรวดเร็ว การรบจะไม่รบ

แบบแตกหัก หากคู่ต่อสู้เข้มแข็ง ต้องถอยและเลือกเข้าโจมตี
ขณะคู่ต่อสู้อ่อนแอ ต้องเก็บความลับให้ดีที่สุด และการรบ
ต้องสร้างความได้เปรียบคู่ต่อสู้ควบคู่ไปด้วย เช่น พรางตัว
ด้วยการใส่ชุดทหารในการปฏิบัติกร

ในการฝึกชั้นตาดิกานั้นจะใช้เวลา 1 ปี ซึ่งไม่ได้เป็น
การฝึกแบบเข้มข้นทุกวัน แต่ว่าการฝึกในชั้นปอนะนั้นจะ
เป็นหลักสูตรเข้มข้นระยะเวลา 1 เดือน การจบหลักสูตร
RKK นั้น จะต้องมีการปฏิบัติการจริง 1 ครั้ง RKK ที่มีฝีมือ
จะได้รับการคัดเลือกให้ไปฝึกชั้นสูงต่อไป โดยจะแบ่งเป็น
สองส่วน

หนึ่ง ‘ฮาริเมา’ (Harimau) เป็นคำในภาษามลายูแปล
ว่า ‘เสือ’ ขบวนการใช้ในการเรียก ‘หน่วยจู่โจม’ ซึ่งเป็นกอง
กำลังที่มีฝีมือทางการทหารระดับสูงและมีความชำนาญใน
พื้นที่ป่าเขา และ สอง ‘เลตูปัน’ (Letupan) ซึ่งแปลว่า ‘ระเบิด’
ในภาษามลายู เป็นคำที่ใช้เรียกฝ่ายที่ทำหน้าที่ผลิตระเบิด

สมาชิกที่ผ่านการฝึกแล้วก็จะได้ถูกมอบหมายให้เริ่ม
ปฏิบัติการในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีการวางโครงสร้างในสองปีกหลัก ๆ
คือ MAY และ MASA

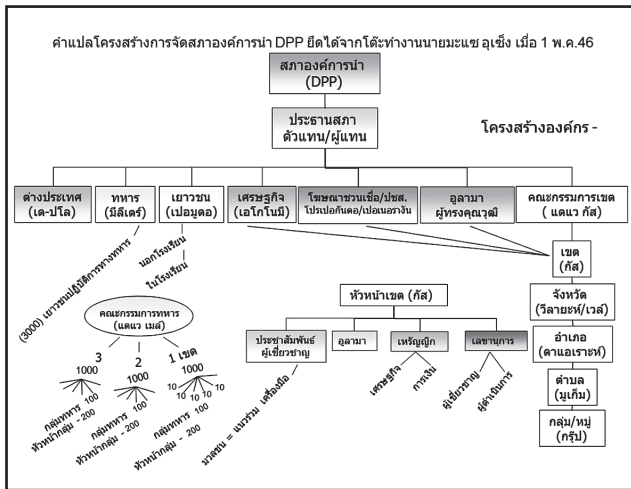
ในตอนต่อไปจะได้เล่าถึงการปฏิบัติการของเหล่า
นักรบอิสลามที่เรียกตัวเองว่า ‘ญูแว’ (Juwae)

3

โครงสร้างขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชปาตานี

ขบวนการเอกราชปาตานีเคลื่อนไหวได้ดินอย่างปิดลับ
แม้กระทั่งคนที่เป็นสมาชิกระดับปฏิบัติการเองก็ไม่ได้รู้ถึงโครงสร้างทั้งหมด จากการสัมภาษณ์อดีตสมาชิกหลายคน ทุกคนให้ข้อมูลตรงกันว่าพวกเขาได้รับรู้เท่าที่จำเป็นในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบเท่านั้น เช่น หากเป็นสมาชิกในระดับ RKK ก็จะมีรู้จักเฉพาะคนที่เป็นสมาชิกในหน่วยของตนเอง คนที่อยู่ในระดับที่สูงขึ้นก็จะมองเห็นภาพที่กว้างขึ้นเรื่อย ๆ

สมาชิกระดับปฏิบัติการบางคนได้รับการบอกกล่าว หลังจบการฝึกเป่อดูว่า ขบวนการที่พวกเขาเข้าร่วม คือ BRN-Coordinate แต่บางคนก็ไม่เคยได้รู้เลยว่าองค์กรที่ตนเข้าร่วมต่อสู้นั้นชื่ออะไร แต่ดูเหมือนสิ่งนั้นจะไม่สำคัญนัก เพราะแนวทางการต่อสู้เป็นเรื่องที่สำคัญกว่า ภารกิจนี้ถูกวางให้เป็นหน้าที่ต่อศาสนาที่พวกเขาไม่อาจปฏิเสธได้ หากตายในหนทางของการญิฮาดก็จะเป็น ‘ชาฮีด’ (การตายในหนทางของพระเจ้า) พวกเขาจะได้ไปพบกับอัลเลาะห์ในสวรรค์ หากชนะ พวกเขาก็จะได้เมอร์เดกอ (เอกราช) และ

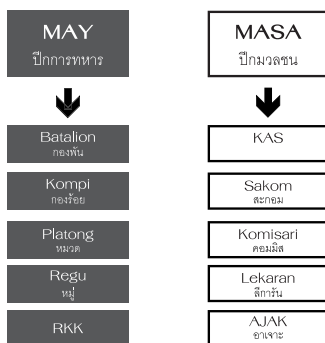

(เอกสาร กอ.รมน.)

เอกสารที่พบจากโต๊ะทำงานของนายมะแฉะระบุว่า DPP แบ่งงานออกเป็น 7 ฝ่าย ประกอบด้วย การต่างประเทศ ทหาร เยาวชน เศรษฐกิจ ปฏิบัติการจิตวิทยา/ประชาสัมพันธ์ อลิมปิก และคณะกรรมการเขต (ปกครอง)

คณะกรรมการ DPP ในฝ่ายเยาวชน เศรษฐกิจ ปฏิบัติ
การจิตวิทยา/ประชาสัมพันธ์ อุลามะห์จะทำงานอยู่ในสาย
ของ MASA ด้วย งานด้านต่างประเทศดูเหมือนจะเป็นงาน
เดียวที่จำกัดอยู่กับคณะกรรมการ DPP โครงสร้างการบังคับ
บัญชาเหล่านี้มีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา ในระดับปฏิบัติ
การนั้น จะมีการแบ่งสายบังคับบัญชาหลักๆ สองปีก คือ

ปีกการทหาร (MAY) กับ ปีกการเมือง (MASA) หรือที่ในแผนผังนี้เรียกว่า ‘คณะกรรมการเขต’ โดยในฐานข้อมูลของฝ่ายความมั่นคง โครงสร้างเหล่านี้มีการปรับเปลี่ยนไปในแต่ละช่วงเวลา มีการเปลี่ยนชื่อและปรับลดโครงสร้างในบางช่วงชั้น แผนผังด้านล่างนี้เป็นโครงสร้างที่เชื่อว่าใกล้เคียงกับการปฏิบัติการในปัจจุบันมากที่สุด

หนังสือเรื่อง “สงครามประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้” ซึ่งเขียนโดยอดีตสมาชิกขบวนการและจัดพิมพ์โดยนายทหารที่ทำงานในภาคใต้ระบุว่าในส่วนของปีกการเมือง มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 กัส คือ กัสปัตตานี กัสยะลา และกัสสนราธิวาส โดยกัสปัตตานีนั้นจะรวมเอาพื้นที่ในอำเภอจะนะ, เทพา, นาทวี และสะบ้าย้อยในจังหวัดสงขลาไว้ด้วย ในโครงสร้างกัสเดิมจะมีระดับ ‘วิลายะห์’ ก่อนไปถึง ‘สะกอม’ แต่เชื่อว่าปัจจุบันได้ยุบชั้นนี้ไป โดยกัสต่อตรงถึงระดับสะกอม

เลย ซึ่งแต่ละสะกอมจะครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 2 – 3 อำเภอ เช่น สะกอม 1 ของกัสปัตตานีประกอบด้วย อ.ไม้แก่น, สายบุรี และกะพ้อ ในกัสปัตตานีมี 5 สะกอม กัสนราธิวาส 6 สะกอม และกัสยะลา 3 สะกอม

ในแต่ละสะกอมมีการแบ่งพื้นที่ย่อยเป็น ‘คอมมิต’ ซึ่งมีขนาดประมาณ 1 อำเภอหรือเล็กกว่า ในแต่ละคอมมิตก็จะมีหน่วยระดับล่างสุดปฏิบัติการในระดับหมู่บ้านซึ่งเรียกว่า ‘อาเจาะ’ (AJAK) ซึ่งย่อมาจากคำว่า Ahli Jawatan Kampung ในภาษามลายู ซึ่งแปลว่า ‘คณะกรรมการหมู่บ้าน’ ในหนึ่งอาเจาะประกอบด้วย 6 ฝ่าย คือ ฝ่ายเปอฆูดอ ปกครอง เยาวชน เศรษฐกิจ สตรี และฝ่ายสนับสนุน (ตุรงแก) และมีทีมทำงานไม่ต่ำกว่า 12 คน

อาเจาะเป็นหน่วยพื้นฐานที่สำคัญต่อการปฏิบัติงานทางการเมืองของขบวนการ หน่วยนี้ทำหน้าที่เสมือนกับ ‘ป่า’ ให้ ‘เสือ’ อย่าง RKK ปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพ RKK อาศัยความช่วยเหลือและการประสานงานจากอาเจาะ ซึ่งจะทำหน้าที่หาที่พักอาศัย อาหารการกิน การรายงานความเคลื่อนไหวของเจ้าหน้าที่ หาที่หลบซ่อน การซ่อมอาวุธ รักษาพยาบาล และติดต่อสื่อสารกับ RKK

ข้อมูลในหนังสือ “องค์กรปฏิวัติปัตตานีคือใคร” ซึ่งเป็นหนังสือในชุดเดียวกันที่เขียนโดยอดีตสมาชิกของขบวนการระบุว่า ในทางทฤษฎี โครงสร้างการจัดกำลังของฝ่ายทหาร หน่วยที่เล็กที่สุดคือ RKK ซึ่ง RKK 2 ชุดจะรวม

เป็น 1 Regu (12 คน) 3 Regu รวมเป็น 1 Platong (36 คน) 3 Platong เป็น 1 Kompi (108 คน) และ 3 Kompi เป็น 1 Batalion (324 คน) ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ความมั่นคงเชื่อว่า ในกัสนราธิวาสเป็นพื้นที่ที่มีกองกำลังเข้มแข็งที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับกัสปัตตานีและยะลา โดยเชื่อว่ามียกกองกำลัง 4 กองพัน ในขณะที่ในกัสปัตตานีและยะลามียกสละ 2 กองพัน โดยคนที่คุมกองกำลังในแต่ละกัสเรียกว่า Penglima (เป็นภาษามลายู แปลว่า ‘ผู้บังคับการ’) ซึ่งจะดูแลหน่วย Harimau (เสือภูเขา) และ Letupan (ระเบิด) ด้วย

โครงสร้างการจัดตั้งนี้ ไม่ได้สมบูรณ์ตามทฤษฎีข้างต้นในทุกพื้นที่และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะฝ่ายขบวนการเองก็ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมและดำเนินคดีอยู่อย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันก็มีการสร้างคนใหม่ขึ้นมาเพิ่มเติมและทดแทน คนที่เป็นอดีตสมาชิกระดับนำของฝ่าย MASA เชื่อว่าในช่วงที่การปฏิบัติการเข้มแข็งที่สุด ขบวนการน่าจะมียกกองอยู่ประมาณ 700 – 800 หน่วยจากจำนวนหมู่บ้านในพื้นที่ชายแดนใต้ประมาณเกือบสองพันหมู่บ้าน ส่วนการประเมินสมาชิกในปีกการทหาร เจ้าหน้าที่ความมั่นคงเชื่อว่า มีประมาณ 3,000 คน

นอกจากนี้ สมาชิกฝ่ายการเมืองระดับกลางได้ให้ข้อมูลว่าขบวนการแบ่งแวนรบที่สำคัญเป็น 3 ด้าน คือ หนึ่ง การสร้างมวลชนเพื่อการต่อสู้ สอง การสร้างกองกำลัง และสาม การเคลื่อนไหวด้านการต่างประเทศ เขาชี้ว่า BRN-

Coordinate นั้นไม่ค่อยสั่นไหวในเรื่องการต่างประเทศ ได้มีการตกลงกันให้กลุ่มพลูโลไปช่วยดำเนินงานด้านการต่างประเทศ

ส่วนแนวทางของการต่อสู้ นั้น เขาบอกว่า BRN-Coordinate มีหลักสำคัญ 5 ข้อ คือ 1) ไม่ compromise (ประนีประนอม) 2) ไม่ยอมรับ assimilation (การผสมกลมกลืน) 3) ไม่เอา autonomy (การปกครองตนเอง) 4) ไม่ต่อสู้ด้วยหนทางรัฐสภา และ 5) ไม่รับความคิดอื่นใด นอกจากความคิดของขบวนการ

จะเห็นว่าขบวนการได้สร้างฐานความคิดและเครือข่ายมายาวนาน การปะทุขึ้นของความรุนแรงใน พ.ศ.2547 จึงเป็นเหมือนการประกาศสงครามเต็มขั้น หากภาครัฐหวังจะเห็นคนในขบวนการเลิกต่อสู้แล้วกลับมาเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทย โดยไม่พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงใดๆ ในเชิงโครงสร้างการเมืองการปกครองเลย ก็คงยากที่เราจะเห็นสันติภาพเกิดขึ้นในดินแดนปลายสุดของด้ามขวานซึ่งเคยเป็นอาณาจักรปาตานีแห่งนี้ในอนาคตอันใกล้ ดังที่ผู้อาวุโสคนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับขบวนการได้กล่าวไว้ว่า “จะให้พวกเขาละทิ้งวิถีชีวิตเดิมกลับบ้านไปมือเปล่าก็คงจะยาก”

4

สนทนากับหัวหน้ากอมปีและมือระเบิด

ด้วยรูปแบบการต่อสู้แบบลับลวงพรางของขบวนการ เคลื่อนไหวเพื่อเอกราชปาตานีในปัจจุบัน ทำให้ไม่ค่อยมีใคร มีโอกาสเห็นหน้าค่าตาหรือพูดคุยกับคนที่อยู่ในขบวนการ อย่างเปิดเผยมากนัก DSJ ได้มีโอกาสไปพูดคุยกับพวกเขา ในตอนนี้เราจะนำ ‘คนใน’ ที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติการทางการทหารมาแล้วเรื่องราวชีวิตและความคิดของพวกเขา

เรื่องราวของอัมรัน: หัวหน้ากองปี

อัมรัน (นามสมมติ) ถูกชักชวนเข้าสู่ขบวนการใน ขณะที่เขาเรียนศาสนาในระดับชั้นชานาวี้อยู่ที่โรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามแห่งหนึ่งใน จ.นราธิวาส ซึ่งเป็น ระดับสูงสุดใน 3 ระดับขั้นของการเรียนศาสนาอิสลาม ประวัติ ศาสตร์ของอาณาจักรปาตานีเป็นประเด็นสำคัญที่ปลูกฝัง ให้เขาเข้าร่วมขบวนการ ‘ญิฮาด’ เพื่อกอบกู้เอกราช

เมื่ออัมรันเรียนจบ เขาไปเป็นทหารเกณฑ์ 1 ปี พอ

กลับมาที่ได้รับคัดเลือกให้ไปฝึกในสายทหาร (MAY) เขาคิดว่าประสบการณ์จากการเป็นทหารเกณฑ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เขาได้รับเลือกเข้าไปฝึกด้านการรบ การฝึกใช้เวลาประมาณ 1 เดือนทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ จากนั้นเขาก็เริ่มต้นปฏิบัติการเป็นหัวหน้าระดับร้อย (Regu - หมู่) ในช่วงต้นปี 2547 โดยมีหน้าที่ในการดูแลสั่งการ RKK 2 ชุด

อัมรันเล่าว่าเขาได้รับมอบหมายให้ไปสำรวจจุดเสถียรยุทธศาสตร์พื้นที่ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ปล้นปืนในวันที่ 4 มกราคม 2547 เพราะขบวนการวางแผนที่จะทำลายเสถียรยุทธศาสตร์ ในวันที่ปฏิบัติการเขาได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ตัดต้นไม้ขวางถนนเพื่อป้องกันการติดตามของเจ้าหน้าที่

“เขาอยากจะทำเพื่อยกระดับขบวนการ” อัมรันกล่าวถึงสาเหตุของการปล้นปืนครั้งใหญ่ที่ทำให้ทหารเสียชีวิต 4 นาย และมีการปล้นอาวุธไปกว่า 430 กระบอกจากค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ (ค่ายปิเหล็ง) ใน อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส

ในฐานะของหัวหน้าร้อย อัมรันรับหน้าที่ประสานงานระหว่าง RKK ซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดกับระดับพลตง (Platong - หมวด) ซึ่งอยู่เหนือเขาขึ้นไประดับหนึ่ง เขาบอกว่าความรับรู้ของเขาต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในการเคลื่อนไหวจำกัดอยู่เพียงแค่นั้น เขาจะคอยสอดส่องดูการเคลื่อนไหวของเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ ฝ่ายปกครอง และดูสถานที่ที่เป็นฐานเศรษฐกิจธนาคาร แหล่งอบายมุข เช่น สถานบันเทิง ซึ่งเป็นเป้าหมาย

การโจมตีหลักของขบวนการ

“ผมไม่เคยปฏิบัติการจริง ผมได้เลื่อนขั้นขึ้นไปเรื่อย ๆ เพราะคนที่อยู่เหนือกว่าตาย” อัมรันกล่าว เขาได้ปรับตำแหน่งสูงขึ้น จนสุดท้ายได้เป็นหัวหน้าคอมปี (Kompi – กองร้อย) ก่อนที่เขาจะถูกจับกุมเมื่อห้าปีที่แล้ว (ปี 2550)

ชายหนุ่มวัยกลางคนรูปร่างบึกบึนผิวคล้ำผู้นี้ประกอบอาชีพทำสวนยางเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว นอกจากนี้ภาระส่วนตัวแล้ว เขายังมีพันธกิจที่จะต้องบริจาคเงินวันละ 2 บาทให้กับขบวนการอีกด้วย

“ทุกฝ่ายจ่ายวันละบาท ยกเว้น MAY จ่าย 2 บาท” อัมรันกล่าว

เขายืนยันว่าขบวนการมีกฎอย่างเคร่งครัดและไม่อนุญาตให้สมาชิก RKK ตัดสินใจในการก่อเหตุเอง จะต้องมีการเสนอเรื่องขึ้นไปยังระดับพลตงหรือสองชั้นเหนือขึ้นไป ถ้าหากว่ามีการละเมิดก็จะถูกลงโทษด้วยการให้ ‘ปอซอ’ (ถือศีลอด) หรืออาจจะให้งดปฏิบัติการชั่วคราว ขบวนการระมัดระวังที่จะไม่ให้นำอาวุธไปใช้ในการล้างแค้นเรื่องส่วนตัว ซึ่งเขาบอกว่ามีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นบ้าง แต่ไม่มากนัก

สำหรับแหล่งที่มาของอาวุธและกระสุนที่ใช้ อัมรันบอกว่าส่วนใหญ่ได้มาจากการลอบยิงและปล้นมา ไม่ค่อยมีการซื้อมากนัก สำหรับปืนพกสั้น มีการซื้อจากเจ้าหน้าที่หรือคนที่เป็นญาติเจ้าหน้าที่บ้าง แต่ก็เป็นส่วนน้อย

แม้หลายคนไม่เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรงในการ

แก้ไขปัญหาก็ได้ แต่การโจมตีเจ้าหน้าที่รัฐที่ถืออาวุธนั้นอาจเป็นเรื่องที่หลายคนสามารถเข้าใจ กระทั่งยอมรับได้มากกว่าการสังหารเหยื่อคนพุทธซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์

อัมรันตอบประเด็นนี้ว่า อุลามะฮ์ของขบวนการ ซึ่งเขาเองก็ไม่ทราบว่าเป็นใครได้ฟัตวา (คำตัดสินทางศาสนาอิสลาม) ว่าคนพุทธหรือคนจีนที่อาศัยอยู่ในดาร์อุลฮ์บนั้น ‘ฆ่าได้’ พวกเขาเป็นกาฟิรฮาร์บี (Kafir Harbi) หรือ ผู้ไม่ศรัทธาในพระเจ้าซึ่งอาศัยอยู่ใน ‘ดินแดนแห่งสงคราม’ พวกเขาไม่ใช่ กาฟิรดิหมมี (Kafir Dhimmi) ซึ่งหมายถึง ผู้ไม่ศรัทธาในพระเจ้าที่อาศัยอยู่ในดาร์อุลอิสลาม ซึ่งจะเป็นดินแดนที่ผู้ที่ไม่นับถืออิสลามได้รับการคุ้มครองสิทธิในการอาศัยอยู่ โดยแลกกับการเสียภาษีให้กับรัฐอิสลามที่เรียกว่า Jizya

ส่วนการเผาบ้านเรือนคนไทยพุทธนั้น อัมรันอธิบายว่าอุลามะฮ์ได้กล่าวว่า ‘ท่านอุมัร’ (ซึ่งเป็นผู้ปกครองคนที่สามหลังจากที่ท่านศาสดานบีมุฮัมมัดเสียชีวิต) ได้กล่าวไว้ว่า “บ้านใดไม่ไปละหมาด เรายังเผาบ้านเขาได้ ฉะนั้น คนที่มายึดครองแผ่นดินของเรา ทำไมเราจึงจะเผาบ้านเขาไม่ได้”

อัมรันอธิบายว่าเหตุผลในการโจมตีคนไทยพุทธก็เพื่อต้องการให้เขาหวาดกลัวและย้ายออกไปจากดินแดนปาตานี

ส่วน ‘มูนาฟิก’ (คนมุสลิมที่กลับกลอก) ซึ่งมักใช้เรียกคนมุสลิมที่ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือรัฐนั้น อัมรันอธิบายว่าได้มีการออกหลักการกว้างๆ ว่า ‘ฆ่าได้’ แต่ว่าการตัดสิน

ว่าใครเป็นมูนาฟิกหรือไม่นั้น จะต้องมีการเสนอไปยังระดับพลตงหรือกอมปีเพื่อพิจารณา ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการสังหารกันอย่างไร้กฎเกณฑ์ แต่ว่าอัมรันก็เชื่อว่ามามีบางกรณีที่เป็นการล้างแค้นส่วนตัวเช่นเดียวกัน โดยคนในขบวนการไปชี้ว่าคนที่ไม่ถูกกับตนเป็นมูนาฟิกเพื่อให้ขบวนการสั่งเก็บ

เรื่องราวของสุไลมาน: มีระเบิด

สุไลมาน (นามสมมุติ) เข้าขบวนการตั้งแต่เขายังเป็นวัยรุ่นในช่วง พ.ศ.2540 ช่วงนั้นเขาอายุ 16 ปี เพิ่งเรียนจบมัธยมปลายจากโรงเรียนของรัฐแห่งหนึ่ง เขาวางแผนว่าจะมาเรียนด้านนิติศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ แต่ชีวิตของเขาต้องถูกหักเหหลังเลือกเดินเข้าสู่เส้นทางการต่อสู้ เขาไม่มีโอกาสมาเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาในเมืองหลวง

“การคุยเรื่องญิฮาดเป็นเรื่องธรรมดา ในสังคมมลายูมีการปลุกจิตสำนึกให้ต่อต้านรัฐสยามอยู่แล้ว” สุไลมานเล่าถึงบรรยากาศในสังคมช่วงที่เขาตัดสินใจเข้าขบวนการ

เขาเล่าถึงเพลงกล่อมเด็กที่มีการร้องกันมาหลายช่วงสมัยโดยไม่ทราบที่มา ท่อนหนึ่งที่เขาจดจำได้ คือ “นอนเถอะ ตื่นขึ้นมา เราจะไปสู้กับซีแย (สยาม)”

“ในพื้นที่เป็นสังคมที่ปิด ในสมัยนั้น ผมก็มีความรู้สึกแอนด์ (ต่อต้าน) คนที่รับราชการ มันเป็นสภาวะของสังคม” สุไลมานกล่าว

ท่ามกลางบรรยากาศเช่นนั้นทำให้เขาไม่ลังเลที่จะ

ตอบตกลงต่อคำชวนของอุสตาซโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามคนหนึ่งที่มาขอให้เขาเข้าร่วมขบวนการ เขาเล่าว่าอุสตาซคนนั้นมาชวนคุยเรื่องชาติ มาตุภูมิ ความอยู่ดีศรีธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากรและการปกครอง

“ในสมัยนั้นชาวบ้านไปอำเภอก็ไม่ได้รับการต้อนรับดูแล แต่ถ้าแต่งตัวดี ๆ ใส่เสื้อเชิ้ต กางเกงสแล็คก็จะได้รับการต้อนรับ ส่วนชาวบ้านก็นั่งรอไปก่อน” สุลูมานกล่าว

อุสตาซบอกเขาว่าพื้นที่ในปัตตานี ยะลา และนราธิวาสนั้นเป็นดาร์ลุฮ์บี เขาบอกว่าในใจตอนนั้นก็ “รู้สึกอีกheim พร้อมที่จะตายเพื่อศาสนาและมาตุภูมิ”

เขาเริ่มไปฝึกด้านการทหารเพื่อเป็น RKK ในช่วงปี 2546 – 2547 ในช่วงการฝึก เขาได้รับการอบรมในเรื่องการฉีดยา อาวุธปืน และได้เรียนรู้ถึงอุปกรณ์ประกอบระเบิดต่างๆ เช่น ฝึกแค TNT ปุ๋ยยูเรีย แต่ไม่ได้มีการทำจริง

“พอฝึกเสร็จ เขาก็ให้ดูอาวุธจริง แต่บอกว่าเขาไม่มีให้ ต้องหาเองจากเจ้าหน้าที่” สุลูมานเล่าย้อนความหลัง เขาบอกว่าเหตุการณ์ปล้นปืนค่ายปิเหล็งทำให้เขามั่นใจมากขึ้นว่า ‘ขบวนการมีจริง’

หลังจากจบหลักสูตรและปฏิบัติการในฐานะอาร์เคเคอยู่พักหนึ่ง เขาก็ถูกส่งไปอยู่หน่วยเลตูปัน (Letupan - ระเบิด) เขาเริ่มต้นด้วยการเป็นผู้ติดตามมีระเบิดฝีมือกัลลาคนหนึ่ง โดยจะทำงานในลักษณะเป็น ‘บัดดี้’ (เป็นคู่) หลักการของขบวนการคือจะต้องไม่แหวกแนว ให้ทำตามทฤษฎีอย่าง

เคร่งครัด สุลaiman บอกว่าการทำระเบิดนั้นจริง ๆ แล้วเป็น
ภูมิปัญญาชาวบ้านอยู่แล้ว

“เดิมเราเคยระเบิดปลาโดยใช้ TNT ไดนาไมท์ แต่ว่า
การทำระเบิดมีการเอาวงจรโทรศัพท์เข้ามาเดิม” สุลaiman
กล่าว

สุไลมานอธิบายเพิ่มเติมว่าในกัสนราริวาสมีมือ
ระเบิดอยู่ประมาณ 16 – 18 คน โดยจะขึ้นกับแต่ละกอมปี ใน
นราริวาสมี 8 กอมปี โดยแต่ละกอมปีจะมีชุดเลตุบั้นหนึ่งชุด
ชุดละ 2 คน เขาทราบแต่จำนวนชุดในพื้นที่ซึ่งตนเองเคลื่อน
ไหวเท่านั้น เขาไม่มีข้อมูลในพื้นที่กัสยะลาหรือกัสปัตตานี

แม้ว่าเจ้าหน้าที่ความมั่นคงบางคนอาจคิดว่า
ขบวนการจะต้องส่งคนไปฝึกในพื้นที่สงครามอย่างอิรักหรือ
อัฟกานิสถาน หรือไปฝึกกับชาวต่างชาติเพื่อเรียนรู้เรื่องการ
ทำและวางระเบิด แต่สุไลมานกลับให้ข้อมูลที่ตรงกันข้าม

“มือระเบิดหาใหม่ไม่ยาก สามารถผลิตใหม่ได้ไม่เกิน
สองสัปดาห์ พอโดนจับ ก็จะทำให้ลูกน้องที่ติดตามดูงานตลอด
ขึ้นมาทำงานแทน” สุลaiman กล่าว

เขายืนยันว่าในความรับรู้ของเขาไม่มีกลุ่มญิฮาด
สากลอย่างอัล-เคด้าหรือเจมาห์ อิสลามียะห์ (กลุ่มที่เคลื่อน
ไหวหลักอยู่ในประเทศอินโดนีเซียเพื่อเป้าหมายในการตั้ง
รัฐอิสลาม) มาช่วยเหลือในการเคลื่อนไหว ระบบทำงาน
แบบบัดดี้นี้ทำให้การถ่ายทอดวิชาสามารถดำเนินต่อไปได้
เรื่อย ๆ เมื่อมือระเบิดถูกจับกุมหรือเสียชีวิต อีกคนหนึ่งก็

พร้อมจะขึ้นมาแทนได้ทันที และทำการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนใหม่ที่มาเป็นคู่ของตนเองต่อไป

สุไลมานอธิบายว่าการเตรียมการวางระเบิดนั้นมีการวางแผนอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยเริ่มแรก ฝ่าย MAY หรือ RKK ในพื้นที่จะขอมาว่าต้องการอะไร โดยจะบอกเป็นรหัส เช่น “สัมดำจานหนึ่ง ขอให้เตรียมของให้ด้วย” จากนั้น ฝ่าย RKK ก็มีหน้าที่ในการเตรียมภาชนะบรรจุ เช่น กล่องเหล็ก เหล็กเส้น ถังดับเพลิง ส่วนชุดเลตุป็นจะเป็นคนหาวัสดุในการทำระเบิด เช่น ปุ๋ยยูเรีย TNT ไดนาไมท์ ผักแฉ โดยเมื่อระเบิดที่เป็นหัวหน้าที่มีของเขาจะเป็นคนไปสั่งของ แต่ว่าคนที่ไปรับของจะเป็นฝ่ายตรงแ่ง (สนับสนุน) ในระดับอาเจาะ หลังจากนั้น ทีมเลตุป็นก็ต้องไปผลิตระเบิดในหมู่บ้านที่มีอาเจาะเข้มแข็ง โดยจะประกอบระเบิดเสร็จอย่างน้อยสามวันก่อนการนำไปวาง โดยจะมีคนมารับของ เขาก็จะสอนวิธีการใช้ให้ เช่น จะต้องลากสายอย่างไร กดสวิตช์ตรงไหน

สุไลมานชี้ว่าในการทำงาน ฝ่ายเลตุป็นจะต้องพยายามพัฒนาศักยภาพของตนเองตลอดเวลา

“เราคิดไปเรื่อย ๆ เพื่อทำให้ระเบิดของเรามีประสิทธิภาพ เข้าไปดูในอินเทอร์เน็ต ใน YouTube บ้าง แล้วก็ค่อย ๆ หาข้อมูลต่อไปเรื่อย ๆ” สุไลมานกล่าว เขาบอกด้วยว่าส่วนใหญ่ข้อมูลที่เข้าไปค้นในอินเทอร์เน็ตนั้นเป็นภาษาอังกฤษโดยเขาอ่านไป พร้อมเปิดพจนานุกรมภาษาอังกฤษไปด้วย

คำหลาย ๆ คำในภาษาอังกฤษมีการใช้ทับศัพท์ในภาษามลายูกลาง แม้จะมีการสะกดต่างกันนิดหน่อย แต่ก็ช่วยให้เขาเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น

เขาเล่าว่าในช่วงปี 2549 เป็นช่วงที่หาซิมการ์ดโทรศัพท์มือถือได้ยาก เพราะว่าทางรัฐได้ออกกฎให้มีการจดทะเบียนซิมการ์ดแบบเติมเงินที่ใช้ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกหมายเลข เจ้าหน้าที่ความมั่นคงก็เริ่มใช้เครื่องดัดสัญญาณโทรศัพท์อย่างกว้างขวาง ตอนนั้น เริ่มมีการใช้นาฬิกาแบบเข็มในการจุดชนวน แต่สุไลมานบอกว่าเขาพบว่ามีความเสี่ยงค่อนข้างมาก เพราะระเบิดอาจทำงานก่อนถึงเวลาที่กำหนดได้เมื่อรถสั่น ทางออสมะตูวอ (ผู้ใหญ่) จึงให้การบ้านว่าต้องการให้คิดค้นวิธีการจุดชนวนระเบิดด้วยวิทยุสื่อสาร

ข้อมูลจากหน่วยทำลายล้างวัตถุระเบิด กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า ระบุว่าพบการใช้วิทยุสื่อสารในการจุดชนวนครั้งแรกในวันที่ 17 กรกฎาคม 2552 ในพื้นที่ อ.ยะหา จ.ยะลา ระเบิดถูกซุกซ่อนในรถกระบะที่จอดอยู่ริมถนน และถูกจุดชนวนเมื่อรถจี๊ปซึ่งมีทหารโดยสารมา 6 นายแล่นผ่าน แรงระเบิดทำให้ พ.ต.พันธ์ศักดิ์ ทองสุขรองผู้บังคับหน่วยเฉพาะกิจยะลา 14 และ จ.ส.ต.วิชัย สาหลิเสียชีวิต มีทหารอีก 4 นายและประชาชน 1 คนได้รับบาดเจ็บ

จนถึงปัจจุบัน การใช้วิทยุสื่อสารยังคงเป็นวิธีจุดชนวนหลักในการระเบิดครั้งใหญ่ ๆ โดยเฉพาะคาร์บอมบ์

ในส่วนของวัสดุประกอบระเบิด สุลโฆมานกล่าวว่าในช่วงแรก ‘ของ’ จะมาจากโรงงานโมหินในพื้นที่เป็นหลัก แต่ว่าช่วงหลังการควบคุมเข้มงวดมากขึ้น การหาของเหล่านี้ส่วนใหญ่จะนำเข้ามาจากประเทศมาเลเซีย

ในการกำหนดเป้าหมายนั้น สุลโฆมานอธิบายว่ามี 3 เป้าหลัก คือ แหล่งโลภีย์ สัญลักษณ์ทางเศรษฐกิจ และเจ้าหน้าที่รัฐ ขบวนการได้กำชับไม่ให้เกิดระเบิดกระทบกับคนที่ไม่เกี่ยวข้องเพราะว่าเขาคำนึงถึงภาพลักษณ์ในสายตามวลชน หากว่าเกิดความผิดพลาดก็จะถูกให้ ‘ปอซอ’

เมืองท่องเที่ยวชายแดนซึ่งมีสถานบันเทิงหลายแห่งอย่างสุโขทัยโก-ลกเป็นอำเภอที่โดนวางระเบิดใหญ่ๆ บ่อยที่สุด สุลโฆมานอธิบายว่า “(สุโขทัย) โก-ลกเป็นที่ล่องระเบิดเพราะเป็นพื้นที่อบายมุข ถ้าทำลายได้ก็จะได้ใจมวลชน”

สุโฆมานบอกว่าในคำอธิบายของออบแมตูวอ การโจมตีคนไทยพุทธนั้นทำได้ เพราะ “เขตนี้เป็นพื้นที่สู้รบ การฆ่าพวกเขาไม่ผิด” แต่เขาตั้งข้อสังเกตว่าการทำร้ายคนไทยพุทธนั้น ในช่วงแรกๆ จะทำเพื่อเป็นการตอบโต้เจ้าหน้าที่ แต่ว่าในช่วงหลังๆ กลายเป็น ‘เป้าหมายหลัก’ ไปแล้ว

นอกจากนี้ เขายังระบุว่าขบวนการพยายามที่จะเพิ่มอำนาจการทำลายล้างของระเบิดอยู่ตลอดเวลา

“เราพยายามที่จะพังตึก ช่วงหลังๆ เราไม่ได้หวังผลต่อชีวิตมากนัก สังเกตว่าในช่วงหลังๆ จะมีสะเก็ดระเบิดน้อยลง” สุลโฆมานกล่าว แต่เขาก็ชี้ว่าการหาและขนส่งวัตถุ

ระเบิดเข้ามาในพื้นที่นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย หากจะใช้ TNT หรือ ไดนาไมท์ซึ่งเป็นวัตถุระเบิดแรงสูง (high explosive) ก็ไม่สามารถที่จะหาได้ง่ายๆ เขาบอกว่า ช่วงที่เขายังปฏิบัติการอยู่ ไดนาไมท์หนึ่งแท่งต้องใช้ผลิตระเบิดให้ได้ 8 ลูก หากจะใช้ปุ๋ยยูเรียในการทำระเบิดซึ่งเป็นระเบิดแรงต่ำ (low explosive) ก็จะต้องใช้ปริมาณมาก ซึ่งยากต่อการขนส่งโดยไม่ถูกตรวจพบ

สุไลมานเล่าว่ายังมีการส่งสารจากอสมะตูวถึงคนในระดับปฏิบัติการว่า แนวทางของขบวนการไม่ต้องการ ‘พุดคุย’ กับรัฐ เป้าหมายในการต่อสู้ของพวกเขา นั่นคือเอกราช (Merdeka) และไม่ต้องการ เขตปกครองพิเศษ (Autonomy) เขาบอกว่าอสมะตูวเชื่อมั่นว่าแม้ว่าจะมีคนมลายูมุสลิมกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับขบวนการ เช่น กลุ่มดะวะห์ กลุ่มซาลาฟี แต่พวกเขาก็จะมาคุยกับขบวนการ หากได้เอกราชแล้ว และพวกเขาเชื่อมั่นว่าคนมลายูสามารถที่จะปกครองกันเองได้

สุไลมานถูกจับกุมในปี 2552 เขาบอกว่าตลอดเวลาที่เขาเคลื่อนไหวอยู่นั้น ไม่เคยทราบว่ขบวนการที่เขาทุ่มเทชีวิตเข้าร่วมต่อสู้นี้ชื่ออะไร เขาได้รับทราบเพียงว่าเขาเข้าร่วมต่อสู้กับ ‘กองทัพญิฮาดอิสลาม’ แต่เมื่อออกมาแล้วและได้รับข่าวสารข้อมูลจากหลายแหล่ง ทำให้เขาเชื่อว่าขบวนการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเอกราชนี้เป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน ไม่ว่าจะเรียกชื่ออะไรก็ตาม

สุโลมานทิ้งท้ายบทสนทนาว่า เขาไม่เชื่อว่ามีคนหนึ่งคนใดที่จะสามารถสั่งให้การต่อสู้นี้ยุติได้

“เขาสอนว่าให้ยึดแนวทางการต่อสู้ อย่ายึดตัวบุคคล” สุโลมานกล่าว แต่ถ้าหากว่าเป็นฉันทามติมาจากออสเตรียวอ ซึ่งเขาไม่ทราบว่าเป็นสิ่งเดียวกับที่เจ้าหน้าที่ความมั่นคงเรียกว่า DPP หรือไม่ ก็เป็นไปได้ที่จะทำให้เครือข่ายปฏิบัติการไยแมงมูนนี้ยุติได้

5

แผ่นดินปาทานี่เป็นดาร์ลฮับบี...หรือไม่ ?

ดาร์อุลอิสลาม – ดาร์อุลฮ์บี เป็นแนวคิดรัฐศาสตร์เชิงดินแดน ในกรอบของศาสนาอิสลามที่ขบวนการได้หยิบยกมาใช้เป็นฐานคิดในการต่อสู้ แต่ความเข้าใจว่าดินแดนในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็น ‘ดาร์อุลฮ์บี’ หรือไม่ ยังเป็นสิ่งที่แม้แต่คนมลายูมุสลิมในพื้นที่เองก็อาจไม่ได้มีความเห็นร่วมกัน

ผู้รู้ทางศาสนามักจะหลีกเลี่ยงที่จะถกเถียงประเด็นซึ่งเป็นใจกลางของความขัดแย้งนี้อย่างเปิดเผย เพราะเกรงว่าอาจสร้างความไม่พอใจ ไม่ว่าจะจากฝั่งของรัฐหรือฝ่ายขบวนการก็ตาม

DSJ ได้พูดคุยกับผู้นำทางศาสนาและนักวิชาการด้านอิสลามในพื้นที่ 3 ท่านเพื่อสอบถามทัศนะในประเด็นดังกล่าว

ท่านที่ 1

รศ.อับดุลเลาะ อับรฺ อาจารย์ประจำวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ให้

ความเห็นว่าการแบ่งดินแดนที่มีนัยในเชิงการเมืองเป็นดาร์ลุฮ์รบีและดาร์ลุอิสลามนี้เป็นเรื่องใหม่ ซึ่งไม่ได้ปรากฏในแหล่งอ้างอิงปฐมภูมิอย่างคัมภีร์อัลกุรอานหรือฮาดิษ

นักวิชาการผู้ที่ศึกษาความคิดทางการเมืองของอิสลามมายาวนานท่านนี้อธิบายว่า เงื่อนไขที่จะทำให้เกิดสถานะที่เป็นดาร์ลุฮ์รบีมี 2 ส่วน คือ หนึ่ง ชาวมุสลิมไม่สามารถปฏิบัติตามหลักการของอิสลามได้อย่างครบถ้วน สอง ชาวมุสลิมถูกกดขี่ข่มเหงไม่ว่าในประเด็นใดก็แล้วแต่ ซึ่งเขาก็มีความชอบธรรมที่จะต่อสู้ ถ้าหากว่าเขาไม่กำลัง แต่ถ้าหากว่าไม่กำลัง พวกเขาก็มีสิทธิที่จะอพยพไปอยู่ในดินแดนอื่นที่ให้ความเป็นธรรมต่อพวกเขา หากผู้นำปกครองด้วยความไม่เป็นธรรม ใช้มาตรฐานที่ต่างกันในการปกครองพลเมือง มีนโยบายบางอย่างที่เห็นได้ว่าเป็นการทำลายอัตลักษณ์ของคนมุสลิม เมื่อมีคนอาสาว่าจะไปสู้ “ก็เป็นเรื่องที่เป็นความชอบธรรม”

เมื่อถามว่าดินแดนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เคยเป็นอาณาจักรปาตานีมาก่อนนี้เป็นดาร์ลุฮ์รบีหรือไม่ รศ. อับดุลเลาะ กล่าววว่า “มันใช่เลย ไม่มีผู้รู้ไหนที่จะไปบอกว่ามันไม่ใช่ละ นอกจากว่าคุณไม่อยากจะบอกและคุณเอาใจคนถาม”

เขาอธิบายว่าปัญหาในภาคใต้นั้นเป็นความขัดแย้งซึ่งมีที่มาจากประวัติศาสตร์ การก่อตัวของสังคมซึ่งมีการใช้หลักอิสลามในการปกครองในอดีต เรื่องชาติพันธุ์และความ

ยุติธรรม โดยประเด็นเรื่องความยุติธรรมนี้เป็นเรื่องที่ขบวนการสามารถหยิบไปใช้ในการสร้างความชอบธรรมได้มาก เขายกตัวอย่างกรณีผู้ที่เสียชีวิตจากเหตุการณ์การชุมนุมประท้วงที่ อ.ตากใบ จ.นราธิวาส เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2547 ซึ่งเป็นกรณีที่คนมุสลิมรู้สึกถึงความไม่เป็นธรรมอย่างมาก เขาเชื่อว่าปมความขัดแย้งในภาคใต้ไม่ได้เป็นเรื่องศาสนาโดยตรง

เมื่อถามว่าในปัจจุบันมีเรื่องการห้ามปฏิบัติศาสนกิจหรือไม่ รศ.อับดุลเลาะ ตอบว่า “ก็ขึ้นกับว่าเอาประเด็นอะไร ถ้าเอาประเด็นละเมิดกฏเกณฑ์กันไป หยาบกันไป...ถ้าดีแล้วเขาจะรบทำไม แสดงว่ามันต้องมีอะไรบางอย่างที่คุณจะต้องทำดีกว่านั้น”

เขายกตัวอย่างเรื่องการปกครองตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่คนมลายูมุสลิมได้เคยเรียกร้องตั้งแต่สมัยที่ หะยีสุหลง อับดุลกอเดร์ ได้ยื่นข้อเสนอ 7 ข้อกับรัฐบาล ซึ่งประเด็นนี้ก็ยังเป็นสิ่งที่รัฐไทยยากที่จะยอมรับ

“สิ่งใดก็ตามที่ทำแล้วไปกระทบกับศูนย์อำนาจ ไม่ว่าจะคุณจะเป็นมุสลิมหรือไม่ใช่มุสลิม คุณทำไม่ได้ แต่ถ้าไม่กระทบคุณทำไปเถอะ” รศ.อับดุลเลาะกล่าว

ประเด็นหนึ่งที่มีการถกเถียงกันมากในการต่อสู้คือเรื่องการทำร้ายผู้บริสุทธิ์ เขาอธิบายว่าการทำร้ายผู้บริสุทธิ์นั้นกระทำไม่ได้อยู่แล้ว เขาไม่เห็นด้วยกับตรรกะที่สะท้อนผ่านการบอกเล่าของคนในขบวนการว่าคนพุทธมีสถานะเป็นกาฬิรียะบี (คนที่ปฏิเสธอิสลามที่อาศัยอยู่ในดินแดน

แห่งสงคราม) ฉะนั้นจึงมีความชอบธรรมที่จะโจมตีได้

“การฆ่าผู้บริสุทธิ์ผิดอยู่แล้ว แต่ว่าใครคือผู้บริสุทธิ์ต้องเถียงกันยาว” รศ.อับดุลเลาะอธิบาย “ประชาชนที่ไม่เกี่ยวข้องฆ่าไม่ได้...คนพุทธไม่ได้ถูกเหมาว่าเป็นกาฬิธรรมาภิบาลทั้งหมด นอกจากว่าคนนั้นจะเป็นเครื่องมือจริงๆ เป็นไส้ศึก เป็นอะไรที่เป็นการทำลายฐานของขบวนการ”

รศ.อับดุลเลาะกล่าวว่าขบวนการก็มีอุลามะฮ์ของเขาในการพัฒนาเรื่องต่างๆ เหล่านี้ ซึ่งเขาก็เห็นว่าในหลายๆ ครั้งขบวนการก็ทำผิดพลาด แต่ก็ได้มีการปรับตัว ซึ่งในช่วงหลังก็มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้นและมีการเตือนก่อน

“อย่าลืมว่ากองทัพมีหลักการ แต่ว่าคนที่อยู่ในกองทัพบางคนอาจจะไม่มีหลักการ ทหารที่ทำผิดหลักการก็ต้องถูกพิจารณา ผมไม่ได้หมายความว่าขบวนการทำอะไรถูกหมด ขบวนการทำผิดพลาดก็เยอะ” เขากล่าว

รศ.อับดุลเลาะมองว่าคนที่เข้าไปร่วมต่อสู้นั้นอาจจะไม่ได้มุ่งที่เป้าหมายสุดท้ายมากนักว่าพวกเขาจะได้เอกราชหรือไม่

“เขาไม่ได้พูดถึงเรื่องแพ้หรือชนะ เขาพูดถึงเรื่องของภารกิจที่ต้องทำ ไม่ใช่ชนะหรือแพ้ เพราะนั่นเป็นเรื่องของพระเจ้า อันนี้เป็นความรับผิดชอบ เป็นพันธะ อย่าไปถามว่าแล้วคุณคิดว่าจะแบ่งแยกดินแดนได้ไหม นั่นไม่ใช่สิ่งที่สำคัญที่สุด สิ่งที่สำคัญที่สุดคือคุณได้ทำหน้าที่ของคุณแล้วหรือยัง” เขากล่าว

นักวิชาการด้านอิสลามศึกษาผู้นี้อธิบายว่าจริงอยู่ว่าไม่มีประเทศใดในโลกในปัจจุบันที่เป็นดาร์ลุอิสลามเต็มร้อย แต่ในอดีตเคยมีดาร์ลุอิสลาม ระบบที่วันนี้จึงไม่ใช่แค่จินตนาการในทางสังคมการเมือง ในปัจจุบันประเทศที่มีระบบที่ใกล้เคียงกับดาร์ลุอิสลามมากที่สุด คือ อิหร่าน ซึ่งได้ใช้หลักการอิสลามในนิกายชีอะห์มาเป็นกฎหมายในการปกครองประเทศ รศ.อับดุลเลาะระบว่าเมื่อประเทศใดประกาศจะเดินนโยบายเช่นนี้ เขาก็จะต้องพัฒนาไปสู่ความสมบูรณ์ของสิ่งนั้น แม้ว่าในวันนี้จะยังคงไม่สมบูรณ์ก็ตาม ในแง่หนึ่งก็เหมือนความคิดเรื่องคอมมิวนิสต์ สังคมคอมมิวนิสต์ยังไม่เกิดขึ้น แต่เป็นเป้าหมายที่จะไปถึง

ในการแก้ไขความขัดแย้งในภาคใต้ เขามองว่ารัฐบาลควรที่จะมุ่งแก้ไขประเด็นที่ขบวนการนำไปใช้สร้างความชอบธรรมในการต่อสู้

“เราต้องพยายามอย่าให้เขามีความชอบธรรมในการต่อสู้ เพราะว่าถ้ามันไม่มีความชอบธรรมในการต่อสู้ มันมีคำๆหนึ่งในสารบบความคิดเชิงดินแดน คือ ‘ดาร์ลุอามาน’ ซึ่งหมายถึงประเทศที่มีสันติสุข ซึ่งไม่เกี่ยงว่าจะมีผู้ปกครองแบบไหน ถ้าคนอยู่ได้ ไม่ว่าจะเป็นพุทธหรือมุสลิม” รศ.อับดุลเลาะกล่าว

เขาทิ้งท้ายว่าการหาทางออกจำเป็นที่จะต้องมีการพูดคุย ซึ่งตอนนี้ก็ดูเหมือนยังไม่มีแนวโน้มว่าทั้งสองฝ่ายอยากจะถูกกันอย่างจริงจังนัก

ท่านที่ 2

ผู้รู้ทางศาสนาท่านที่สองเป็นผู้นำทางศาสนาในพื้นที่ซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง เพื่อให้การสนทนาเป็นไปได้อย่างตรงไปตรงมา ท่านได้ขอสงวนนาม

เมื่อถามว่าดินแดนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้นเป็นดาร์ลุฮ์บีหรือไม่ ท่านผู้นี้กล่าวว่า “มันขึ้นอยู่กับการตีความ ถ้าอยากให้เป็นที่ตีความโยงไป แต่ว่าเราไม่เห็นด้วย เพราะมันไม่ใช่”

เขาอธิบายว่าดินแดนใดจะเป็นดาร์ลุฮ์บีนั้นจะต้องเข้าเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ คือ ชาวมุสลิมในดินแดนนั้น ถูกห้ามประกอบศาสนกิจและถูกห้ามเผยแพร่ศาสนา ไม่ว่าจะเป็นโดยรัฐหรือกลุ่มบุคคลใดก็ตาม

“ถ้าเรามองดูในปัจจุบัน เงื่อนไขตรงนั้นไม่มี รัฐบาลก็สนับสนุนให้ไปฮัจญ์ การเรียนศาสนาก็ได้รับการสนับสนุน อิหม่ามก็มีเงินเดือน ตามที่เราคิด มันไม่สามารถจะโยงไปได้ แต่ว่าเขาจะโยงกับประวัติศาสตร์” ผู้นำศาสนาท่านนี้กล่าว

ในเรื่องของการอธิบายประวัติศาสตร์ว่าสยามเข้ามายึดครองอาณาจักรปัตตานีซึ่งขบวนการตีความว่าเคยเป็นดาร์ลุฮ์อิสลาม ในทัศนะของเขามองว่า “ถ้าเอาแค่ครั้งหนึ่งก็ใช่ แต่ว่าก่อนหน้านี้ก็เป็นฮินดู เขาจะเอาส่วนที่เจ็บปวดมาใช้ ซึ่งมันก็น่าฟังอยู่ แต่มันจะเกิดกับคนอื่น (ชาวซัฟ) กับประวัติศาสตร์เต็มๆ เขาจะใช้ประวัติศาสตร์บาดแผลในการปลุกคน”

“นี่ถึงสภาพความเป็นจริง ถ้าถูกเจาะเอ็นร้อยหวายจริง ๆ เลือดคงออกหมดตายก่อนที่จะไปถึงกรุงเทพฯ” เขาให้ความเห็นต่อเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์อาณาจักรปาตานีตอนหนึ่งที่มีการเล่ากันอย่างกว้างขวางในหมู่ขบวนการ โดยมักเล่ากันว่าสยามได้ยึดครองปาตานีและกวาดต้อนผู้คนเป็นเชลยและให้เดินทางไปขุดคลองแสนแสบที่กรุงเทพฯ ในการเดินทาง เชลยเหล่านี้ถูกเอาเชือกเจาะเอ็นร้อยหวายและบังคับให้เดิน

เขาตั้งคำถามกับวิธีอธิบายทางศาสนาของขบวนการที่ว่าเป็นหน้าที่ที่คนมลายูมุสลิมจะต้องต่อสู้ให้ปาตานีกลับมาเป็นดาร์ลุสสลามอย่างที่พวกเขาเชื่อว่าเคยเป็นมาในอดีต

“รัฐบาลอิสลามที่ต้องการแปลว่าอะไร รัฐที่ปกครองด้วยชาอียะห์เต็มรูปแบบ ไม่มีในโลก แม้แต่ซาอุ (ประเทศซาอุดีอาระเบีย) ก็ไม่ใช่ แล้วคุณจะทำอะไร” เขาตั้งคำถาม

สำหรับประเด็นเรื่องญิฮาดนั้น เขาอธิบายว่าในการประกาศญิฮาด อุลามะห์จะต้องประชุมร่วมกันและลงมติเอกฉันท์ว่าจะต้องสู้ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดนี้ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็น ‘มติ’ เป็นแต่เพียง ‘แนวคิด’ นอกจากนี้เขามองว่าการญิฮาดไม่ว่าจะอยู่ในดินแดนประเภทใดก็ตาม นักรบไม่สามารถฆ่าผู้บริสุทธิ์ได้

ผู้นำศาสนาท่านนี้มองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมือง

“ชาวบ้านก็เป็นเหยื่อของกลุ่มคนที่ต้องการอำนาจ โดยใช้ประวัติศาสตร์มาขง” เขากล่าว “รัฐไม่ได้กดขี่อะไรพวกเราเองที่เลอะเทอะ เหมือนคนพุทธที่ไม่เข้าวัด”

เขากล่าวถึงกลุ่มคนในระดับนำของขบวนการอย่าง ประชดประชันว่า “ระดับบนต้องการอำนาจ ไม่ถูกยิง ไม่ตาย นั่งเครื่องบินตลอด ระดับล่างต้องการสวรรค์ พวกนี้ตาย ติดคุก พิการ”

เขาวិพากษ์วิจารณ์การแก้ไขปัญหของฝ่ายรัฐที่ไม่เจาะเข้าไปที่ใจกลางของปัญหา เขาเห็นว่ารัฐควรที่จะแก้ปัญหาด้วยการเชิญอุลามะฮ์จากปอนาะต่าง ๆ มาถกกันว่าแผ่นดินนี้เป็นดาร์ุลฮัรบีหรือไม่ และจะต้องให้พวกผู้นำในระดับท้องถิ่นเหล่านี้เป็นตัวหลักในการแก้ปัญหา นอกจากนี้ ยังควรที่จะให้ผู้นำธรรมชาติในระดับหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เพราะว่าคนเหล่านี้ได้รับความเชื่อถือจากชาวบ้าน แต่ที่ผ่านมารัฐกลับไปไล่จับกุมและดำเนินคดีคนเหล่านี้

“ขบวนการมี 2 อย่างที่รัฐไม่มี คือ ความต่อเนื่อง และเอกภาพ” เขาสรุปทิ้งท้าย

ท่านที่ 3

ผู้รู้ท่านสุดท้ายที่ DSJ ได้ไปสนทนาคือ เป็นผู้นำศาสนาในสายเก่าซึ่งมีตำแหน่งสำคัญอยู่ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ เขาได้ขอสงวนนามเช่นกัน เขาอธิบายความคิดเรื่อง

ดินแดนในหลักการของอิสลามว่าดาร์ุลอิสลามและดาร์ุลฮัรบี เป็นดินแดนสองประเภทซึ่งเป็นคู่ตรงข้ามกัน ดาร์ุลอิสลาม เป็นดินแดนที่มีการใช้ชารีอะห์เป็นธรรมนูญในการปกครอง และมีชาวมุสลิมเป็นผู้ปกครอง ส่วนดาร์ุลฮัรบีเป็นดินแดน ที่ไม่ได้ใช้ชารีอะห์ในการบริหารประเทศ ซึ่งอาจใช้ธรรมนูญ ที่มนุษย์ร่างขึ้นเองและมีผู้นำที่ไม่ใช่ชาวมุสลิม

เมื่อถามว่าดินแดนในชายแดนภาคใต้มีสถานะเป็น ดาร์ุลฮัรบีหรือไม่ เขากล่าวว่า “ถูกต้องแล้ว เป็นดาร์ุลฮัรบี เพราะธรรมนูญในการปฏิบัติในชีวิตไม่ใช่อัลกุรอ่าน”

เขากล่าวว่าอาณาจักรปาตานีในอดีตนั้นไม่ได้เป็นดาร์ุล อิสลามอย่างที่ขบวนการได้กล่าวอ้าง คำที่ใช้เรียกอาณาจักร ในอดีตคือ ปาตานีดาร์ุลสาลาม (Patani Darulsalam) คำว่า ดาร์ุลสาลามนี้หมายถึงดินแดนแห่งสันติสุข ไม่มีการสู้รบ คำนี้ เป็นชื่อของสวรรค์ชั้นหนึ่งที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอ่าน

เขาอธิบายเช่นเดียวกับผู้รู้อีกสองท่านว่า ดาร์ุลอิสลาม ที่สมบูรณไม่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งในดินแดนดาร์ุลอิสลามจะ ต้องยึดชารีอะห์เป็นหลัก หากกฎหมายใดขัดแย้งก็ต้องแก้ไข ให้เป็นไปตามหลักในชารีอะห์ เขาคิดว่าขบวนการต่อสู้เพื่อ ต้องการเอาหลักอิสลามมาปกครองในดินแดนที่อดีตเคย เป็นอาณาจักรปาตานีนี้ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

เขากล่าวว่าหลักการของอิสลามนั้นเปิดโอกาสให้มี การต่อต้านหรือสู้รบ ในกรณีทีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะทำลาย ศาสนา ทรัพย์สิน ชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และสติปัญญา

พวกเขาจะต้องปกป้องและต่อสู้

“ศาสนาเปิดโอกาสให้ญิฮาดได้ ถ้ามีคนจะมาทำลายชาติของเรา ตระกูลของเรา ก็เป็นวาญิบที่จะต้องทำ” เขาอธิบาย

เมื่อถามว่าข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์ในชายแดนภาคใต้เข้าข่ายนี้หรือไม่ เขากล่าวว่าเราปฏิเสธไม่ได้ว่ามีความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ในอดีต ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐ เช่น ในอดีต มีการห้ามพูดภาษามลายู ถ้าพูดก็จะถูกลงโทษ การห้ามสวมหมวกแบบมุสลิม ซึ่งเรื่องแบบนี้เป็นเรื่องที่คนในพื้นที่จะต้องปกป้องอัตลักษณ์ของพวกเขา ซึ่งนโยบายเช่นนี้ทำให้เกิดการต่อต้านและเกลียดชังรัฐไทย และส่งผลให้คนในพื้นที่ไม่ต้องการส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนของรัฐ เพราะกลัวว่าอัตลักษณ์และศาสนาของเขาจะถูกกลบฝัง ความรู้สึกเหล่านี้ถูกสะสมมาเรื่อย ๆ

เขาคิดว่าในปัจจุบัน รัฐไทยมีการปรับตัวมากและมีพัฒนาการที่ดีขึ้น

“ถ้าดูรัฐบาลในอดีตเปรียบเทียบกับปัจจุบันก็มีความแตกต่างกัน รัฐบาลในปัจจุบันปรับปรุงแก้ไข ให้โอกาส และให้สิทธิกับคนมุสลิม ในเรื่องศาสนา รัฐบาลก็สนับสนุนการสร้างมัสยิด เรื่องการศึกษาก็มีการเปิดโอกาสแล้ว สำหรับมุสลิมที่มีความสามารถก็เปิดโอกาสให้มาทำงานข้าราชการ แต่ว่าบาดแผลที่อยู่ในใจ จะหาย มันก็ต้องใช้เวลา คนก็ถามว่า ทำไมเหตุการณ์มันไม่จบสักที” เขากล่าว

ผู้รู้ท่านนี้มองว่าขบวนการไม่ควรที่จะทำร้ายผู้บริสุทธิ์ หากว่าจะสู้รบกับคู่ต่อสู้ที่ถืออาวุธ เช่น ทหาร ตำรวจ ก็ทำไป เขาบอกว่าการฆาตกรรมไม่อนุญาตให้ทำร้ายเด็ก ผู้หญิง และ คนชรา เขาเห็นว่าการต่อสู้ในปัจจุบัน “อยู่นอกกรอบภาวะสงครามตามหลักการของอิสลาม” และมีลักษณะเป็น “terrorists” (ผู้ก่อการร้าย) แต่การที่ผู้รู้ทางศาสนาจะออกมาพูดเรื่องนี้ก็มีความเสี่ยงที่จะทำให้ฝ่ายขบวนการไม่พอใจ

เขาให้ความเห็นว่าสภาวะในปัจจุบันนี้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องต่อสู้ด้วยอาวุธ “วันนี้ เราจะต้องดูเหตุผลว่ากาฬิรฮ์บีทำอะไรกับเรา...ถ้าเขาให้ความเป็นธรรม ปฏิบัติกิจศาสนาได้ ก็อยู่อย่างสันติได้เหมือนกัน เพราะว่ากาฬิรฮ์บีก็ดูแลเราอย่างดี ถ้าให้สิทธิก็อยู่กันได้”

ผู้รู้สายเก่าท่านนี้มองว่าเรื่องการปกครองตนเองจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดสันติสุขได้ ซึ่งจะต้องมีการวางรูปแบบให้ชัดเจนว่าจะมีรายละเอียดการบริหารอย่างไร จะมีผู้นำที่เข้าใจอิสลามมาปกครองได้อย่างไร ในขณะนี้ ผู้นำศาสนามีความกังวลในเรื่องของอบายมุข เช่น เรื่องการมีเพศสัมพันธ์นอกสมรส เรื่องยาเสพติด เมื่อไม่ได้มีการใช้หลักอิสลามเป็นกฎหมายของประเทศก็ไม่สามารถที่จะลงโทษบุคคลที่กระทำความผิดในเรื่องเหล่านี้ได้

“เราอยู่อย่างนี้ มันบาป เราก็ต้องรับผิดชอบ” เขากล่าว

เขาทิ้งท้ายว่าความขัดแย้งต้องจบด้วยการพูดคุยกัน ถ้ารัฐบาลดำเนินการเรื่องนี้ได้เร็วที่สุด การสูญเสียก็จะเบา

ลง ที่ผ่านมายุแล้วไม่เกิดผล ก็อาจจะแสดงว่ารัฐยังคุ้ยไม่
ถูกคน

เขาเชื่อมั่นว่าขบวนการนั้นมีแกนนำที่จะสามารถทำ
ให้การก่อเหตุรุนแรงยุติได้

“ผมคิดว่าเรื่องนี้ไม่ใช่กลุ่มย่อย ต้องมีหัวหน้าที่สั่งการ
ได้ เมื่อเปิดสวิตช์ได้ ก็ปิดสวิตช์ได้” เขากล่าวทิ้งท้าย

จากทัศนะของผู้รู้ทางศาสนาทั้งสามท่าน ดูเหมือน
ว่าเรื่องความเป็นธรรมของผู้ปกครองจะเป็นประเด็นที่
สำคัญในการกำหนดว่าการต่อสู้ของเหล่านักรบปาตานีนี้
จะมีความชอบธรรมหรือไม่ และดินแดนแห่งนี้เป็นดาร์ลุฮ์รบี
หรือไม่ ณ วันนี้ เรื่องนี้ก็ยังเป็นข้อถกเถียงที่หลายคนมอง
ต่างมุม

6

ภาคประชาสังคมกับขบวนการเอกราชปาตานี
จุดร่วมและจุดต่าง

การต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมและการรักษาอัตลักษณ์
ทางชาติพันธุ์และศาสนานั้นเรียกได้ว่าเป็นประเด็นในหัวใจ
ของชาวมลายูมุสลิมเกือบทุกคนที่ใส่ใจในความเป็นไปของ
สังคมการเมืองในชายแดนภาคใต้ บางคนมีจุดร่วมกับขบวนการ
เอกราชปาตานีในเรื่องเหล่านี้ แต่ไม่เห็นด้วยกับการจับ
อาวุธขึ้นต่อสู้ และพวกเขาได้เลือกที่จะเคลื่อนไหวในระบบ
และบนหนทางสันติวิธี คนเหล่านี้อยู่ในภาคส่วนที่เรียกกันว่า
ภาคประชาสังคม ซึ่งได้เติบโตและขยายตัวขึ้นอย่างมาก
ภายหลังความรุนแรงปะทุขึ้นในปี 2547

DSJ สนทนากับนักเคลื่อนไหวในภาคประชาสังคม
ซึ่งทำงานในประเด็นที่หลากหลาย เพื่อให้พวกเขาสะท้อน
การทำงานในบริบทที่อยู่ท่ามกลางการต่อสู้ระหว่างฝ่ายรัฐ
กับขบวนการ รวมถึงสะท้อนความเห็นต่อขบวนการจากมุม
ที่พวกเขายืนอยู่

นักต่อสู้เรื่องสิทธิ & ประชาธิปไตย

นักเคลื่อนไหวหนุ่มที่ทำงานรณรงค์เรื่องประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้กล่าวว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมาภาคประชาสังคมได้ลงไปทำงานในหมู่บ้านมากขึ้น ซึ่งในแง่หนึ่งก็แสดงว่าขบวนการ ‘เห็นชอบ’ หรือไม่ขัดขวางการเคลื่อนไหวของพวกเขา เพราะเป็นไปไม่ได้เลยที่ขบวนการซึ่งเขาเชื่อว่า ‘เข้มแข็งมาก’ จะไม่รู้เห็น

“เขา (ขบวนการ) จะทำอะไรก็ได้ เมื่อไหร่ก็ได้” เขากล่าว

นักเคลื่อนไหวผู้นี้สะท้อนว่าแม้ขบวนการจะไม่ได้โจมตีการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมโดยตรง แต่ก็มีคำถามในทำนองว่าพวกเขาไป ‘จับมือ’ หรือ ‘ปรองดอง’ กับรัฐ ซึ่งขบวนการมองว่าเป็นศัตรูหรือไม่ เขาเล่าว่าในวงพูดคุยในระดับหมู่บ้านมีการพูดเปรียบเทียบว่าทำไมเคลื่อนไหวแล้วไม่โดนจับและไม่ได้ถูกปราบปรามจากฝ่ายรัฐ แล้วจะเป็นนักต่อสู้ที่แท้จริงได้อย่างไร

ชายหนุ่มผู้นี้ซึ่งเคยเป็นอดีตแกนนำนักศึกษามาก่อนกล่าวว่าขบวนการไม่เชื่อในการต่อสู้ด้วยสันติวิธี เพราะคิดว่าจะต้องสู้ด้วยหนทางปฏิวัติเท่านั้น ถ้าหากไม่มีกองกำลังก็ไม่สามารถที่จะต่อกรหรือมีอำนาจต่อรองกับรัฐไทยได้

เขามองว่าการเคลื่อนไหวของขบวนการนั้นใช้ความรู้สึกมากกว่าความรู้ในการปลุกให้คนลุกขึ้นสู้ และสิ่งที่ขบวนการยังคงตอบไม่ได้คือ “จะชนะได้อย่างไร”

เขามองว่าขบวนการนั้น ‘คลอດออกมาเป็นการทหาร’ และยังคงมีกองกำลังที่เข้มแข็งมาก ในขณะที่ฝ่ายการเมืองนั้นมีพัฒนาการตามมาทีหลัง ซึ่งฝ่ายทหารยังคงมีอำนาจและอิทธิพลอยู่สูง

“ในบางมัสยิดที่มวลชนเข้มแข็ง มีการยื่นถือปืนในการกล่าวคุตบะห์วันศุกร์ (การบรรยายทางศาสนาหลังการละหมาดใหญ่วันศุกร์)” เขาระบุ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทนำของฝ่ายกองกำลัง

นักเคลื่อนไหวผู้นี้อธิบายว่ากรอบคิดในการต่อสู้ของเขานั้นแตกต่างจากขบวนการ

“ขบวนการคุมสภาพมวลชนด้วยคำอธิบายทางศาสนา ใช้ความเชื่อในการขับเคลื่อน เมื่อขบวนการเป็นนักรบทางศาสนา หากว่าเขา (ชาวมลายูมุสลิม) ไม่สนับสนุนก็จะบาป” เขาอธิบาย

แต่ว่าในบทบาทของนักเคลื่อนไหวในภาคประชาสังคม เขาคิดว่ามุสลิมไม่จำเป็นต้องสู้ด้วยวิถีทางเดียว คนที่มาจากเป้าหมายจากการศึกษาในวันออกกลางจะเน้นหนักในเรื่องศาสนา แต่ว่าถ้าเป็นคนมลายูมุสลิมที่ไปศึกษาต่อในที่อื่นๆ เช่น อินโดนีเซีย กรุงเทพฯ ก็อาจจะต่อสู้บนฐานคิดอื่นๆ เช่น หลักการประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน สิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ สิทธิในการจัดการตนเอง (Right to Self-Determination)

เขาเห็นว่าการใช้สันติวิธีในการต่อสู้ไม่ได้หมาย

ถึงการยอมจำนน การสู้ด้วยสันติวิธีนั้นต้องสามารถที่จะนำไปสู่เป้าหมายในการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมด้วย

“เราต้องยืนยันว่าเราทำงานให้กับประชาชนและทำให้เกิดพื้นที่ทางการเมือง” เขากล่าว และระบุว่าสิ่งที่จำเป็นอย่างยี่งที่เขาจะต้องอธิบายกับขบวนการซึ่งพร้อมที่จะใช้ความรุนแรงกับพวกเขาได้ตลอดเวลา

นักขับเคลื่อนเรื่องกระจายอำนาจ

นักเคลื่อนไหวอีกคนหนึ่งเป็นผู้ที่ขับเคลื่อนเรื่องการกระจายอำนาจในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ยอมรับว่าการรณรงค์ของพวกเขาถูกมองด้วยสายตาเคลือบแคลงสงสัยจากฝ่ายขบวนการบางส่วนเช่นกัน

เขาระบุว่ามีการกล่าวหาว่าพวกเขานั้นเป็น “opportunists” (พวกฉวยโอกาส) และมีการวิจารณ์ว่าการขับเคลื่อนเรื่องกระจายอำนาจนี้เป็นเทคนิคของพวกซีแย (สยาม) ที่จะขัดขวางการต่อสู้เพื่อเอกราชของปาตานี

นักรณรงค์เรื่องกระจายอำนาจผู้นี้บอกว่าการโต้เถียงกันนั้นเกิดขึ้น การวิพากษ์วิจารณ์ก็มีความเข้มข้น ซึ่งบางส่วนก็ปรากฏให้เห็นในโลกออนไลน์ แต่ไม่ได้มีการข่มขู่ทำร้าย เขาเล่าว่ามีบุคคลนิรนามโทรศัพท์มาถึงเขาเพื่ออธิบายว่าการกระจายอำนาจนั้นไม่สอดคล้องกับหลักฟิกซ์ (กฎหมายอิสลาม) อย่างไร

เขาอธิบายว่าข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างการเคลื่อนไหว

ไหวของเขากับขบวนการ คือ การขับเคลื่อนของเขานั้นมีฐานมาจากฐานความคิดเรื่องประชาธิปไตย ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่มนุษย์เป็นผู้กำหนด ในขณะที่การต่อสู้ของขบวนการนั้นมาจากฐานคิดทางศาสนาซึ่งกำหนดโดยพระเจ้า

เขาเห็นด้วยกับทัศนะของขบวนการว่าปาตานีเป็นดินแดนที่ถูกสยามรุกรานและแผ่นดินแถบนี้เป็นดาร์ลุฮ์บีและขบวนการ “มีสิทธิที่จะต่อสู้” ซึ่งรวมถึงการต่อสู้ด้วยอาวุธด้วย แต่เขาก็วิจารณ์ว่าขบวนการมีลักษณะที่เป็น “fanatic” (สุดโต่ง) เขาไม่เห็นด้วยกับการโจมตีคนไทยพุทธที่ไม่เกี่ยวข้องในการต่อสู้ ซึ่งบางทัศนะจากคนในขบวนการสะท้อนว่าคนไทยพุทธถูกนิยามว่าเป็นกาฟิรฮ์บี (ผู้ปฏิเสธอิสลามที่อยู่ในดินแดนแห่งสงคราม) จึงมีความชอบธรรมที่จะโจมตีได้

เขาตั้งคำถามเรื่องเป้าหมายในการมุ่งไปสู่เอกราชของขบวนการด้วยเช่นกัน ประเด็นแรก เขาวิพากษ์ว่าขบวนการจะขับเคลื่อนเพื่อบรรลุเป้าหมายนี้อย่างไร ยังไม่มีความชัดเจนและสอง เป้าหมายดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับบริบททางการเมืองในโลกยุคปัจจุบันที่ความสำคัญของรัฐชาติกำลังลดน้อยถอยลงหรือไม่ และประการสุดท้าย หากได้เอกราชดินแดนแถบนี้จะมีการปกครองอย่างไร ใครจะขึ้นมามีอำนาจและจะมีความเป็นธรรมในการปกครองหรือไม่

“คนที่อยากได้ Merdeka ก็อยากจะได้อำนาจเพื่อจัดการสังคมตามอุดมคติของตัวเอง...แต่ถ้ามาลายุปกครองแล้วกดขี่กันเอง เราก็ไม่ยอม ซึ่งก็เป็นสิ่งที่เรากำลังกลัว” เขากล่าว

เขาคิดว่าการเคลื่อนไหวในเรื่องกระจายอำนาจนั้น เป็นการต่อสู้ในระบบที่ผ่านช่องทางซึ่งรัฐธรรมนูญไทยเปิดโอกาสให้ ซึ่งหากว่าการขับเคลื่อนมีพลวัตมากขึ้น ก็จะเป็น สิ่งที่ ‘ตอบโจทย์’ ในสิ่งที่ขบวนการเรียกร้องได้ด้วยเช่นกัน

เสียงจากผู้หญิงที่เป็นเหยื่อความรุนแรง

ในท่ามกลางห่ากระสุน มีผู้คนบาดเจ็บล้มตาย ถูกจับ ถูกคุมขัง ไม่ว่าพวกเขาจะเป็นผู้บริสุทธิ์หรือเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งด้วยอาวุธนี้ก็ตาม นางโซรยา จามจุรี หัวหน้าโครงการผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพ และความมั่นคงในชายแดนใต้ และนักวิชาการสำนักส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต ปัตตานี ได้เริ่มทำงานกับกลุ่มผู้หญิงเพื่อเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนใต้มาตั้งแต่ปี 2547 เธอสะท้อนการทำงานของกลุ่มผู้หญิงว่า

“ที่ผ่านมาเราก็ไม่เคยได้รับ feedback (เสียงสะท้อน) ในด้านที่เป็นลบจากทั้งสองฝ่าย (รัฐและขบวนการ) ดูเหมือนว่าทั้งสองฝ่ายจะเข้าใจและรับได้กับงานที่ผู้หญิงทำ ซึ่งส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าคนที่สื่อสารเรื่องนี้เป็นเหยื่อโดยตรงที่เป็นผู้ถูกระทำ...ถ้าเป็นเหยื่อ ก็มีแนวโน้มที่จะได้รับความเห็นอกเห็นใจและเข้าอกเข้าใจ แม้ว่าจะไปกระทบกระทั่งเขาด้วย มันก็มีความรู้สึกตรงนี้ต่อเหยื่อ มันจะต่างจากคนที่ไม่ได้รับผลกระทบเป็นคนขับเคลื่อนหรือสื่อสาร

เรื่องนี้” ไชรยากล่าว

เธออธิบายว่ากลุ่มผู้หญิงภาคประชาสังคมต้องการที่จะสะท้อนให้เห็นว่าพวกเขาเป็นคนกลาง ๆ จริง ๆ ที่ไม่ได้มีผลประโยชน์แอบแฝงในการเรียกร้องให้ยุติความรุนแรงในกลุ่มก็มีทั้งพุทธและมุสลิม ซึ่งพวกเขาต้องการที่จะสื่อสารให้เห็นว่าความรุนแรงนั้นกระทบกับทุกฝ่าย

งานของเธอมีสองส่วนหลัก ๆ คือ งานด้านเยียวยาเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ผู้หญิงสื่อสารและแสดงความคิด งานด้านเฝ้าระวังนั้นเป็นงานที่เธอคิดว่าทั้งฝ่ายรัฐและขบวนการเองยอมรับ เพราะเป็นงานด้านมนุษยธรรมที่เป็นบวกต่อทุก ๆ ฝ่าย ส่วนงานส่งเสริมให้ผู้หญิงที่เป็นเหยื่อของความรุนแรงสื่อสารและแสดงความคิดเห็นนั้น เป็นงานที่เธอเรียกว่าเป็น ‘การยกระดับ’ การรณรงค์ ซึ่งเธอก็เคยได้รับคำเตือนว่างานในลักษณะนี้อาจจะไปกระทบกับฝ่ายที่กำลังต่อสู้กันอยู่ได้

“มันเหมือนกับเราไปบอกเขา (ขบวนการ) ให้ยุติการใช้ความรุนแรงเพื่อที่จะยุติผลกระทบที่ผู้หญิงต้องแบกรับในอีกด้านเหมือนกับว่าเราก็ไม่เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรง แล้วก็ไปบอกให้เขายุติ ในขณะที่ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ของเขา มันก็เหมือนกับว่าให้เขาหยุดใช้เครื่องมืออันนั้น ซึ่งมองอีกด้านมันก็ไปกระทบกับขบวนการ” เธอกล่าว

แต่ไชรยابอกว่าการสื่อสารนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งเป็นการยกระดับการเยียวยาให้ไปสู่การสร้างสันติภาพ ซึ่ง

เธอไม่อาจที่จะทำแต่เฉพาะการเยียวยาเหยื่ออย่างเดียวได้ เพราะเธอมองไม่เห็นว่าการเยียวยาจะสิ้นสุดลงเมื่อใด

“เราต้องพูด ไม่งั้นก็จะมี actor (ผู้เล่น) แค่อสองฝ่าย ระหว่างคนที่ต้องการเอกราชและคนที่ให้เอกราชไม่ได้ แล้วเหยื่อไปไหน เราก็ต้องส่งสารไปให้เขาคิด” เธอกล่าว

เธอกล่าวว่าในช่วงวันสตรีสากลและวันสื่อทางเลือก ชายแดนใต้ในเดือนมีนาคม 2555 ที่ผ่านมา ทางกลุ่มผู้หญิงภาคประชาสังคมได้ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้มีการ “จำกัดขอบเขตและเป้าหมายการใช้อาวุธ โดยไม่กระทำต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์หรือพลเรือน และยุติการก่อเหตุที่ใช้วัตถุระเบิดซึ่งนำไปสู่การสังหารและทำลายล้างชีวิตประชาชนโดยไม่เลือกเพศ เลือกว่าวัย” ซึ่งเธอเห็นว่าเป็นข้อเรียกร้องที่อาจจะจริงได้มากกว่าที่จะขอให้หยุดใช้ความรุนแรง โดยสิ้นเชิงในขณะนี้ เธอคิดว่าข้อเรียกร้องนี้จะทำให้ขบวนการมีความชอบธรรมมากขึ้นด้วย หากทำได้

การเป็นคนกลางที่ต้องทำงานช่วยเหลือชาวบ้าน ทำให้กลุ่มของเธอจะต้องประสานงานกับภาครัฐ ซึ่งการวางตัวในสถานการณ์เช่นนี้เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน

“มันก็เป็นศาสตร์และศิลป์ที่เราจะต้องวางตัวแค่ไหน อย่งไรกับฝ่ายเจ้าหน้าที่ เราจะต้องปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ เพื่อให้เราช่วยเหลือชาวบ้านได้ ในขณะเดียวกัน มันก็ต้องมีระยะห่างระหว่างเรากับเจ้าหน้าที่อยู่ ไม่ให้เราถูกเข้าใจว่าเป็นพวกเดียวกับเจ้าหน้าที่ แต่ว่าเราไปหาเจ้าหน้าที่เพราะ

ว่าเราต้องการช่วยเหลือประชาชน มันยากนะ มันไม่ใช่่ง่ายเลย มันยาก อยู่อย่างไร โดยเฉพาะคนที่เป็นแกนนำชาวบ้าน” เธอกล่าว

ในประสบการณ์ทำงานของเธอ เธอเห็นปัญหาเรื่องช่องว่างระหว่างชาวบ้านกับรัฐมาก โดยเฉพาะชาวบ้านที่ใกล้ชิดหรือเป็นสมาชิกของขบวนการ

“เขาห่าง เขาไม่รู้จัก ไม่เคยมีปฏิสัมพันธ์มาก่อนในชีวิต ตอนมีปฏิสัมพันธ์ก็คือโดนจับ...เขาจะมองว่าตัวเองด้อยต่ำไร้ค่า เหมือนกับเป็นหมาจรจัด” เธอกล่าว และเน้นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างให้เกิดบทสนทนาระหว่างรัฐกับประชาชนให้มาก ๆ

นอกจากนี้ เธอยังพยายามที่จะสื่อสารผ่านรายงานวิทยุภาคภาษามลายูซึ่งเป็นโครงการใหม่หลังจากได้เริ่มทำรายการวิทยุภาคภาษาไทยไปก่อนหน้านี้แล้ว โดยกลุ่มของเธอต้องการสื่อสารว่าในการต่อสู้ที่นั่นมันมีทางออกที่จะรู้อย่างสันติวิธี โดยไม่ยอมจำนนอย่างไรบ้าง

นี่ก็เป็นเสียงสะท้อนจากมุมของภาคประชาสังคมที่มีความคิดร่วมบางอย่างกับขบวนการเอกราชปาตานี แต่ก็ยังมีข้อแย้งและข้อวิพากษ์ต่อวิธีคิดและรูปแบบการต่อสู้ของขบวนการเช่นกัน

7

ปัจฉิมบท

สันติภาพที่ปลายอุโมงค์จะเกิดขึ้นได้อย่างไร ?

DSJ ได้นำเสนอรายงานความยาว 6 ตอนเพื่ออธิบาย ที่มาที่ไป ความคิด และการปฏิบัติการของขบวนการเอกราช ปาตานี รวมถึงได้สะท้อนสิ่งที่ภาคส่วนอื่นๆ มองขบวนการ โดยมุ่งหวังว่าความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้จะนำไปสู่การวาง นโยบายต่อการแก้ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างมี ทิศทาง มีเอกภาพและตรงประเด็นมากขึ้น

ในบทสรุป ทาง DSJ ทดลองประมวลข้อเสนองาน นโยบาย 6 เรื่องฝากให้ผู้กำหนดนโยบายได้พิจารณา

ประการแรก

ความเห็นของหลายฝ่ายที่ DSJ ไปสัมภาษณ์ มอง ตรงกันว่าเรื่องการพูดคุยกับขบวนการเอกราชปาตานีเป็น เรื่องสำคัญในการยุติความรุนแรง การลงนามใน “ข้อตกลง ทัวไปว่าด้วยกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพ” (General Consensus on Peace Dialogue Process) ระหว่างรัฐบาล ไทยและกลุ่มบีอาร์เอ็น เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2556

โดยมีรัฐบาลมาเลเซียเป็นผู้ประสานงานนั้นนับเป็นหมุดหมายสำคัญที่เป็นพัฒนาการเชิงบวกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในภาคใต้ที่ยืดเยื้อมาเกือบทศวรรษ หลังจากที่มีความพยายามในเรื่องนี้ล้มเหลวมาโดยตลอด โดยปัจจัยสำคัญที่เป็นอุปสรรค คือ ความไม่มีเสถียรภาพของการเมืองไทย นับตั้งแต่ช่วงหลังการรัฐประหารใน พ.ศ.2549 เป็นต้นมา นอกจากนี้แนวนโยบายที่ผ่านมาซึ่งส่วนใหญ่คุมโดยฝ่ายความมั่นคงไม่ตอบโจทย์ของปัญหาอย่างตรงไปตรงมา

การเริ่มต้นพูดคุยเป็นนิมิตหมายที่ดี ทว่าบทเรียนจากกระบวนการสันติภาพในหลายประเทศชี้ว่าการเดินทางนี้อาจยาวนาน หากเราดูการเจรจาระหว่างรัฐบาลฟิลิปปินส์กับกลุ่มแนวร่วมปลดปล่อยอิสลามโมโร (Moro Islam Liberation Front - MILF) เป็นตัวอย่าง ทั้งสองฝ่ายเพิ่งจะบรรลุข้อตกลงร่วมกันได้เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2555 หลังจากเจรจากันมาเป็นเวลาถึง 15 ปี ทั้งนี้ยังต้องเฝ้าดูว่าการดำเนินการภาคปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อตกลงดังกล่าวจะบรรลุผลด้วยดีหรือไม่ หากเกิดข้อขัดแย้งที่มีอาจหาข้อยุติได้ ความรุนแรงก็อาจจะกลับมาอีก

สำหรับในภาคใต้ของไทย หนทางที่ต้องเดินนั้นยังคงอีกยาวไกลและมีอุปสรรคขวากหนามอีกหลายขั้นตอน ประเด็นสำคัญคือการพูดคุยควรจะให้สังคมได้รับรู้และมีส่วนร่วม โดยมีใช่เป็นเพียงกระบวนการระหว่างรัฐบาลไทยและฝ่ายขบวนการซึ่งเป็นคู่ขัดแย้งโดยตรงเท่านั้น ข้อตกลง

ใด ๆ ที่สังคมไม่มีส่วนร่วมมีแนวโน้มที่จะไม่ยั่งยืน ภาคประชาสังคมควรมีบทบาทในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และอาจจะช่วยมาเลเซียในการหนุนเสริมระดับระบอบการปกครอง กระบวนการพูดคุยให้ดำเนินไปด้วยดี

ประการที่สอง

ทุกฝ่ายควรจะร่วมกันทำให้เกิดพื้นที่การถกเถียงทางการเมืองอย่างสันติวิธีและทำให้เวทีเหล่านี้เป็นการต่อรองทางอำนาจที่มีความหมาย ซึ่งดำเนินการควบคู่ไปพร้อม ๆ กับการพูดคุยระหว่างรัฐกับฝ่ายขบวนการ BRN และกลุ่มอื่น ๆ

ในกระบวนการพูดคุยดังกล่าวย่อมมีการถกเถียงประเด็นต่าง ๆ ซึ่งย่อมควรจะเปิดให้สังคมได้มีส่วนในการถกเถียงด้วย ซึ่งอาจหมายถึงเรื่องของการปกครองตนเอง (Autonomy) หากพื้นที่ทางการเมืองเปิดอย่างเต็มที่ก็จะส่งผลให้ความชอบธรรมของการต่อสู้ด้วยอาวุธลดลง

ประการที่สาม

รัฐควรจะส่งเสริมเรื่องการดำรงรักษาอัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรมของคนมลายูมุสลิม ซึ่งการลิดรอนเสรีภาพในทางวัฒนธรรมนี้เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้ชาวมลายูมุสลิมส่วนหนึ่งจับอาวุธลุกขึ้นสู้กับรัฐ และใช้เงื่อนไขในการปลุกเร้าประชาชนให้เห็นถึงการกดทับอัตลักษณ์และวิถี

วัฒนธรรมของคนมลายูมุสลิม สิ่งสำคัญอยู่ที่การปรับวิถีคิดของรัฐต่อเรื่องนี้ให้สามารถยอมรับได้ว่าการอนุญาตให้คนกลุ่มน้อยดำรงรักษาภาษา วัฒนธรรม และศาสนาของตนเอง ซึ่งแม้แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในชาติ ไม่ได้กระทบต่อความมั่นคงของชาติแต่อย่างใด รัฐสามารถดำเนินการผ่านโครงการที่เป็นรูปธรรม เช่น ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนภาษามลายูในโรงเรียนของรัฐ การอนุญาตให้ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาทำงานในพื้นที่

ประการที่สี่

รัฐควรจะให้ผู้นำศาสนาในปอเนาะและสถาบันศาสนาในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ ควรเปิดให้มีการพูดคุยในประเด็นที่ขัดแย้งกับข้อใจของชาวมลายูมุสลิม รวมถึงให้มีการถกเถียงถึงการตีความหลักการศาสนาอิสลามในประเด็นต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน

ประการที่ห้า

รัฐควรจะให้น้ำหนักในเรื่องการปฏิรูปการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งระบบ ทั้งภาครัฐและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมากขึ้น โดยมุ่งสร้างมาตรฐานในด้านการเรียนการสอนและทำให้เกิดสมดุลระหว่างการศึกษาวิชาสามัญและศาสนาซึ่งเป็นความต้องการของชาว

มลายูมุสลิมในพื้นที่ กระทรวงศึกษาธิการควรมีบทบาทนำอย่างจริงจังในเรื่องนี้ โดยอาจให้มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อยกร่างโมเดลการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยในกระบวนการนี้ควรพยายามให้ผู้นำและประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมให้มากที่สุด และไม่ควรเป็นนโยบายที่ถูกกำหนดมาจากข้าราชการจากส่วนกลาง

ประการที่หก

รัฐควรส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมด้วยการสนับสนุนการสนทนาข้ามวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ข้อมูลในการทำรายงานพิเศษชุดนี้ชี้ให้เห็นว่าคนที่เข้าร่วมขบวนการจำนวนหนึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐและคนต่างศาสนาน้อย ความไม่รู้จักกันทำให้เกิดความหวาดระแวง กระทั่งเกลียดชัง สายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนต่างศาสนาจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนในชายแดนภาคใต้

สุดท้าย DSJ อยากจะฝากประเด็นบางประการไปยังขบวนการเอกราชปาตานี การเลือกใช้วิถีความรุนแรงในการต่อสู้ที่ผ่านมาปฏิเสธไม่ได้ว่าทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องเสียชีวิตในความขัดแย้งนี้จำนวนมาก การต่อสู้ที่เน้นการทหารภายใต้จักรวาลทัศน์ที่แบ่งโลกเป็นสองขั้ว ดารุลอิสลาม-ดาร์ุลฮะบี และการมองว่าการสังหารคนพุทธในสภาวะสงครามเย็นนี้

เป็นสิ่งที่ชอบธรรมกำลังทำให้ขบวนการสูญเสียความชอบธรรมทางการเมืองในสายตาของคนที่เคยเห็นอกเห็นใจต่อความขมขื่นของคนมลายูมุสลิมในอดีต

การที่คนมลายูมุสลิมไม่ได้รับความยุติธรรมหรือถูกข่มเหงรังแกไม่อาจสร้างความชอบธรรมต่อการสังหารคนพุทธซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ได้ เราอยากให้เห็นขบวนการทบทวนยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการต่อสู้ เราตั้งคำถามว่าข้อเรียกร้องเรื่องเอกราชจะเป็นประโยชน์มากน้อยเพียงใดต่อคนปาตานีในบริบทโลกยุคโลกาภิวัตน์และขบวนการจะเดินไปสู่เป้าหมายทางการเมืองนั้นด้วยวิถีทางใด การเดินทางด้วยการทหาร โดยไม่ปรากฏถึงความก้าวหน้าในทางการเมืองอย่างชัดเจนและท่ามกลางความสูญเสียที่ไม่จบสิ้น จะยังทำให้เกิดคำถามมากขึ้นเรื่อย ๆ ว่าในที่สุดขบวนการต้องการจะสร้างสังคมประเภทใดในพื้นที่ที่เคยเป็นอาณาจักรปาตานีแห่งนี้

สุดท้าย แม้ว่าจะยังมีข้อกังขาว่าคณะบุคคลที่เป็นตัวแทนในการพูดคุยกับรัฐนั้นสามารถเชื่อมโยงสายบังคับบัญชาไปถึงผู้ที่ปฏิบัติการอยู่ในพื้นที่ได้มากน้อยเพียงใด เราเชื่อมั่นว่าการเริ่มต้นพูดคุยกับรัฐเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่น่าจะทำให้เราเห็นแสงสว่างแห่งสันติภาพที่ปลายอุโมงค์ เราต่างควรต้องช่วยกันทำให้กระบวนการนี้เดินทางไปให้ถึงจุดหมาย

(ภาพ: ปิยศักดิ์ อุทัยพย)

เบื้องหลังการถ่ายทำ รายงานพิเศษ ‘ถอดความคิซบวนการเอกราชปาตานี’

ทั้ง ๆ ที่มีผู้ที่เสียชีวิตในความขัดแย้งในภาคใต้ไปแล้วกว่า 5,300 คน และบาดเจ็บกว่า 14,000 คนในช่วงเกือบทศวรรษ ความสนใจของสื่อต่อปัญหภาคใต้กลับลดน้อยลง และส่วนมากจำกัดอยู่เฉพาะการรายงานข่าวเหตุการณ์ความรุนแรง สื่อกระแสหลักไม่ได้พยายามที่จะอธิบายให้สาธารณชนเข้าใจถึงบริบทของความขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้นมากนัก ในสถานการณ์เช่นนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์เลือกอย่างโรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ (DSJ) เกิดขึ้นเพื่อเติมเต็มช่องว่างที่หายไป

การรายงานข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน (Investigative Reporting) ไม่ค่อยจะมีให้เห็นมากนักในวงการการสื่อสารมวลชนในเมืองไทย มีพักต้องพูดถึงในประเด็นเรื่องสถานการณ์ความขัดแย้งในภาคใต้ เพื่อเป็นการส่งท้ายงานเขียนชิ้นนี้ ผู้เขียนจึงได้เขียนเกร็ดในการทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนจากประสบการณ์การทำงานชิ้นนี้ โดยหวังว่าจะเป็นประโยชน์สำหรับนักข่าวหรือผู้ที่ปรารถนาจะทำข่าวสืบสวนสอบสวนในภาคใต้ต่อไป

เริ่มต้นด้วยการตั้งคำถาม

การเริ่มต้นเขียนรายงานเชิงสืบสวนสอบสวนนั้น สิ่งแรกที่ต้องมีคือคำถาม ความอยากรู้จะเป็นแรงผลักดันให้นักข่าวค้นคว้าเพื่อไปค้นหาในสิ่งที่อยากรู้นั้น ความเป็นนักข่าวสำหรับบางคนอาจเป็นเพียงอาชีพ แต่สำหรับบางคนมันเป็นเหมือนตัวตนที่ไม่อาจสลัดออกไปได้

ในการทำข่าวสืบสวนสอบสวนนั้น นักข่าวควรจะคิดโจทย์ที่ชัดว่าสิ่งที่ต้องการจะไปหาคำตอบคืออะไร ในการจะตั้งคำถามที่เฉียบคม นักข่าวควรจะต้องมีความรู้พื้นฐานในประเด็นนั้นๆ พอสมควร ควรจะเริ่มต้นด้วยการหาข้อมูลจากเอกสาร คูงานเขียนที่ผู้อื่นได้ทำมาทั้งงานข่าวหรืองานวิจัยของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องในประเด็นนั้นๆ การเข้าใจบริบทของเรื่องที่จะเขียนจะช่วยให้การวางกรอบโครงสร้างงานเขียน เช่น ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในภาคใต้มีลักษณะเป็นอย่างไร กลุ่มต่างๆ ที่เชื่อว่าเกี่ยวข้องกับความรุนแรงมีกลุ่มใดบ้าง ข้อมูลทั้งจากฝ่ายความมั่นคงและนักวิเคราะห์อิสระได้เคยวิเคราะห์เรื่องนี้ไว้อย่างไรบ้าง ฯลฯ

คำถามที่ตั้งจะเป็นตัวนำไปสู่การวางโครงเรื่องคร่าวๆ ในการเขียน เราควรจะวางโครงเรื่องก่อนการไปสัมภาษณ์ เพื่อให้เรามีเข็มทิศในการเดินทาง เราจะได้ไม่เดินหลงทาง และรู้ว่าจุดหมายของเราคืออะไร แต่พึงระลึกไว้เสมอว่าเราต้องพร้อมที่จะเปิดรับข้อมูลใหม่ๆ และเปลี่ยนแปลงหรือขยายแผนที่ซึ่งเราได้วางได้แต่แรกได้ตลอดเวลา

การแสวงหาข้อมูลสำหรับนักข่าวมีหลายวิธี วิธีหลักที่ใช้กันมากคือการสัมภาษณ์ แต่นักข่าวยังสามารถหาข้อมูลโดยเฉพาะในการทำรายงานเชิงสืบสวนสอบสวน ได้จากการค้นเอกสารและการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ ในช่วงแรก เราเริ่มด้วยการตั้งคำถามใหญ่ ในการเตรียมการสัมภาษณ์ นักข่าวจะต้องระบุตัวบุคคลที่ต้องการจะไปสัมภาษณ์และเตรียมคำถามย่อยๆ ที่ต้องการจะถามแหล่งข่าวแต่ละคนก่อนไปสัมภาษณ์ และหาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งข่าวคนนั้น เพื่อจะได้ตั้งคำถามได้ตรงประเด็นเพื่อตอบโจทย์ที่ได้ตั้งไว้ในตอนแรก

ความรู้เรื่องแหล่งข่าวเป็นเรื่องที่ต้องสะสมและได้มาจากการปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข่าวมาเป็นระยะเวลาานาน นักข่าวจำเป็นจะต้องศึกษาทำความเข้าใจโครงสร้างการทำงานของหน่วยงานที่เราจะทำข่าว เช่น การทำข่าวในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างน้อยที่สุดต้องเข้าใจโครงสร้างของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) และศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ซึ่งเป็นสองหน่วยงานหลักในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ แต่ความรู้เช่นนี้มักไม่มีการเขียนเป็นตำรา แต่เป็นความรู้ที่นักข่าวแต่ละคนจะต้องสะสมทีละนิดละน้อยผ่านการทำงานในสนามเป็นเวลาหลายๆ ปี เรื่องของชั่วโมงบินจึงเป็นสิ่งที่ทำให้นักข่าวอาวุโสสามารถได้ข่าวที่ลึกกว่านักข่าวหน้าใหม่ในสนาม หากนักข่าวไม่เข้าใจโครงสร้าง

เหล่านี้จะไม่สามารถระบุได้ว่าจะติดต่อใครเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ การสร้างแหล่งข่าวเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและนักข่าวควรต้องสานสัมพันธ์กับแหล่งข่าวอยู่เสมอ

ลงพื้นที่สัมภาษณ์

เมื่อเรามีร่างแผนที่คร่าว ๆ แล้วว่าเราต้องการหาคำตอบเรื่องอะไร เราก็เริ่มต้นออกเดินทางได้ เกร็ดความรู้อันหนึ่งที่อยากนำมาเล่าสู่กันฟังคือบางครั้งอัตลักษณ์ของนักข่าวนั้นมีส่วนสำคัญที่ทำให้แหล่งข่าวตัดสินใจพูดหรือไม่พูดข้อมูลบางอย่าง หรือมีผลต่อวิธีอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ของแหล่งข่าว ประเด็นเรื่องอัตลักษณ์นี้เป็นสิ่งที่นักข่าวเปลี่ยนไม่ได้และไม่ควรอย่างยิ่งที่จะบิดเบือนข้อมูล แต่นักข่าวฟังที่จะตระหนักในเรื่องนี้และทำให้อัตลักษณ์ของตนนั้นเป็นประโยชน์ต่อการทำงานให้ได้มากที่สุด

ในการพูดคุยประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนนั้น นักข่าวควรจะระบุเงื่อนไขการพูดคุยให้ชัดเจนเพื่อให้แหล่งข่าวมีความสบายใจในการพูด เช่น เป็นการให้ข้อมูลที่น่าไปอ้างอิงได้แบบไม่ออกชื่อแหล่งข่าว หรือเป็นการให้ข้อมูลเพื่อความเข้าใจของนักข่าวแต่ไม่ให้นำไปอ้างอิงเลย นักข่าวพึงระลึกไว้ว่าหากได้สัญญากับแหล่งข่าวไว้อย่างไรแล้ว จะต้องรักษาสัญญานั้นไว้ให้มั่น มิเช่นนั้น แหล่งข่าวจะหมดความเชื่อถือนักข่าวและอาจไม่ให้สัมภาษณ์อีก ในการสัมภาษณ์เรื่องละเอียดอ่อน อาจใช้วิธีจดแทนการบันทึกเสียง จะทำให้แหล่ง

ข่าวสบายใจในการพูดมากกว่า

หลังการสัมภาษณ์จบ สิ่งทีพึงปฏิบัติเป็นกิจวัตรคือ การพิมพ์บทสัมภาษณ์เก็บไว้โดยเร็วที่สุด เมื่อเราเขียนบันทึกทันที เราจะยังคงจดจำคำพูดของแหล่งข่าวได้เกือบทั้งหมด ซึ่งจะทำให้เราสามารถเก็บรายละเอียดข้อมูลไว้ได้อย่างครบถ้วนมากที่สุด ยิ่งเราทิ้งไว้นานเท่าใด เราอาจจะลืมว่าสิ่งที่เราจดไว้นั้น แหล่งข่าวได้พูดไว้อย่างไร การฝึกฝนให้เป็นนิสัยจะเป็นประโยชน์มากในการทำข่าวสืบสวนสอบสวน

เอกสารและหนังสือเป็นสิ่งสำคัญที่นักข่าวสามารถเอามาใช้ในการเขียนรายงานเชิงสืบสวนสอบสวนได้ ซึ่งจะทำให้เนื้อหามีความแน่นขึ้น นักข่าวที่ดีควรจะต้องเพิ่มพูนความรู้ของตนเองด้วยการอ่านหนังสืออย่างสม่ำเสมอ

ลงมือเขียน

นักข่าวและนักเขียนหลายคนมีความเห็นตรงกันว่าช่วงเวลาซึ่งสนุกที่สุดในกระบวนการทำงาน คือ การลงพื้นที่ แต่เมื่อลงพื้นที่เสร็จก็จะต้องลงมือเขียน ซึ่งมักเป็นช่วงเวลาที่ยาวนานและใช้พลังงานสมองมาก แต่เมื่อทำเสร็จแล้ว ผู้เขียนก็จะเกิดความปิติกับผลงานที่ตนเองได้พุมักจนเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา

ในการเขียนนั้น เราจะต้องนำเอาข้อมูลที่ได้มาร้อยเรียงและลำดับเรื่องราวอย่างมีตรรกะเหตุผล เราจะต้องรู้ว่า จะนำบทสัมภาษณ์ใดมาใช้ตอนใดและเพื่ออธิบายเรื่อง

อะไร การเขียนก็เหมือนกับการปรุงอาหาร บทสัมภาษณ์หรือเอกสารก็เป็นองค์ประกอบที่รอการปรุงให้เป็นอาหารจานหนึ่ง ส่วนจะอร่อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับฝีมือการปรุงของนักเขียนที่ต้องใช้ความสามารถทางสติปัญญาและการใช้ภาษาในการถ่ายทอดเรื่องราว

เคล็ดไม่ลับอย่างหนึ่งในการเขียนก็คือ เมื่อเขียนเสร็จรอบแรกแล้ว ควรทิ้งไว้และพยายามลืมเรื่องที่เขียนไปสักพัก หลังจากนั้น จึงค่อยกลับมาอ่านและแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง เพื่อดูการเรียบเรียงโครงสร้าง การอธิบายตรรกะเหตุผลและความลื่นไหลของภาษา เราจะเห็นข้อผิดพลาดนั้นได้ดีมากกว่าการอ่านซ้ำไปซ้ำมาทันทีหลังเขียนเสร็จใหม่ ๆ

การจะเป็นนักข่าวหรือนักเขียนที่ดีได้ สิ่งพื้นฐานคือ จะต้องเป็นผู้ที่อ่านหนังสือหลากหลายรูปแบบ ถึงที่สุดแล้ว การเขียนหนังสือเป็นการเดินทางของแต่ละบุคคล แม้ว่าอาจจะแนะนำหรือติชมได้ แต่การพัฒนาฝีมือนั้น เป็นเรื่องที่แต่ละคนจะต้องเรียนรู้อย่างผิดและพัฒนาศิลมด้วยตนเอง การขอให้เพื่อนมิตรที่เราเชื่อมือช่วยวิจารณ์จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงงานเขียน บางครั้งการจมอยู่กับเรื่องนั้น ๆ นานเกินไปจะทำให้ผู้เขียนมองไม่เห็นถึงจุดด้อยที่คนอื่นจะสามารถชี้ให้เราเห็นได้

ทั้งหมดนี้ก็เป็นกรบอกเล่าเกร็ดและประสบการณ์ในการทำข่าวสืบสวนสอบสวนและการเล่าเบื้องหลังการถ่ายทำรายงานพิเศษชุดนี้ ความขัดแย้งในภาคใต้ยังคงมีเรื่อง

ราวอีกมากมายที่รอให้นักข่าวรุ่นใหม่ ๆ ไปขุดค้น

หากนักข่าวเป็น ‘กระจก’ ที่ส่องให้เห็นความเป็นจริง
อย่างไม่บิดเบี้ยวและเป็น ‘ตะเกียง’ ที่ช่วยส่องให้เห็นทางที่
เดินไปข้างหน้าได้บ้าง ย่อมน่าจะถือว่านักข่าวได้ทำหน้าที่
อันสำคัญต่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ทำให้ผู้คนบาดเจ็บ
ล้มตายเป็นเรือนหมื่นนี้บ้างไม่มากก็น้อย

... การเลือกใช้ชีวิตความรุนแรงในการต่อสู้ที่ผ่านมาปฏิเสธไม่ได้ว่า ทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องเสียชีวิตในความขัดแย้งนี้จำนวนมาก การต่อสู้ที่เน้นการทรมานภายใต้การฉ้อโกงที่แบ่งโลกเป็นสองขั้ว คารุณอิสลาม-คารุณฮ์บี และการมองว่าการสังหารคนพุทธในสภาวะสงครามเย็นนี้เป็นสิ่งที่ชอบธรรม กำลังทำให้ขบวนการสูญเสียความชอบธรรมทางการเมืองในสายตาของคนที่เคยเห็นอกเห็นใจต่อความขมขื่นของคนมลายูมุสลิมในอดีต

รุ่งรวี เฉลิมศรีวิญญูรัช

... แนวคิดเรื่องกระบวนการสันติภาพที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้ โดยรัฐบาลไทย และขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชซึ่งเรียกตนเองว่า BRN โจทย์ที่สำคัญก็คือ เรารู้จักขบวนการนี้หรือไม่ ?

เรื่องนี้เป็นคำถามที่ทำให้หลายสังคมไทยปัจจุบันมาก โดยเฉพาะต่อนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้สังเกตการณ์ที่คลุกคลีกับปัญหาภาคใต้ การหาคำตอบเช่นนี้จะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ และข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากพอสมควร นี่เป็นสาเหตุที่ทำให้เราต้องพูดถึงพื้นฐานของการศึกษา การวิจัย และองค์ความรู้เรื่องขบวนการแยกดินแดนที่เรียกว่า BRN ในสถานการณ์ปัจจุบัน องค์ความรู้เหล่านี้จะเป็นบริบทของความเข้าใจที่มีต่อการถอดรหัส ‘ถอดความคิดขบวนการเอกราชปาตานี’ ในหนังสือเล่มนี้

ศรีสมภาพ จิตรวิกรมย์ศรี

สถาบันสันติศึกษา

ศูนย์เอกราชและการพัฒนาภาคใต้

DEEP BOOKS

